

Özgün Araştırma / Research Article

**SPOR YOLUYLA GELİŞİM PERSPEKTİFİNDEN KAPSAYICI GRASSROOTS SPOR ETKİNLİKLERİ:
BİR ÇOCUK FUTBOLU ARAŞTIRMASI**

Tuna USLU¹, Serkan ESEN², İlnur HACISOFTAOĞLU³, Hülya ÜNLÜ⁴, Şeval KAYGUSUZ⁵, Utku TUNA⁶

ÖZET

Geçtiğimiz yüzyılda bireysel perspektifi göz ardı eden kitlesel yaklaşımlar, endüstriyel süreçler ve toplumsal olaylar, insani gelişime ket vuran engeller haline dönüşmüştür. Bu dönüşüm insanların, aktivitelerinin ve eserlerinin özgünlüğünü ve değerini metalaştırmıştır. Sanat eserleri ticari ürünlere, kültür sınıf göstergesine, spor da bir tüketim alanına dönüşmüştür. Son yıllarda bu sürece eleştirel bir yaklaşım olarak da değerlendirebilecek spor yoluyla gelişim perspektifinden Grassroots felsefesi ve Olimpik Hareket, daha iyi ve barışçıl bir dünyanın inşasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Spor yoluyla gelişim, sporu sadece performansa yönelik kritik göstergeler olarak değil, sosyal göstergelerdeki iyileşme ve esenliğin artışı olarak da değerlendirmektedir. Bu nedenle, sosyal etkileşim içinde bütünsel (bilişsel, duygusal ve kinestetik) aktivitelerle, bedenin, zihnin ve iradenin birlikte yoğrularak gelişimine odaklanır. Bu perspektiften spor, tüm çocukları grup faaliyetlerine erken yaşlardan itibaren dahil etmek için güçlü bir araçtır ve bu sayede çocuğun psikososyal gelişiminde aracılık etme ve iyi olma halini yükseltme gibi görevler üstlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, 2016-2017 eğitim-öğretim yılından itibaren her sene, Grassroots programı dahilinde (Türk ve Suriyeli çocukların katılımıyla) farklı tasarımlarla düzenlenen çocuk futbolu projelerinin spor yoluyla gelişime katkısına ışık tutmaktır. Çalışmanın bir başka alt amacı ise, çocuklara yönelik güvenli bir spor programı oluşturmaktır. Araştırmanın bilimsel tekniği olarak nicel yöntem seçilmiş, 2017-2018 eğitim-öğretim bahar döneminde ilköğretim seviyesinde 8 hafta süren bir uygulama ve envanter çalışması yapılmıştır. Araştırma, deneysel yöntem ve sırasal desenle yürütülmüştür. Araştırmanın uygulama alanı olarak İstanbul Anadolu Yakası'ndaki sığınmacı öğrencilerin eğitim gördüğü ilköğretim okullarındaki farklı sınıflar amaçlı tipik örneklem olarak seçilmiştir. Alan uzmanı araştırmacılar tarafından envanter oluşturulduktan sonra Arapçaya, sonra yeniden Türkçeye çevrilerek uyarlaması yapılmıştır. Her iki dilde de 2018 yılı bahar döneminde veriler toplanmıştır. Sonuçlar, özellikle daha küçük sınıftaki öğrencilerin algılarının, spor etkinliği aracılığıyla olumlu yönde farklılaştığına işaret etmektedir. Bulgular, eğitsel oyunları, çocuk futbolunu ve kapanış şenliğini içeren programın çocukların psikolojik iyi olma halinde olumlu katkı sağladığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: spor yoluyla gelişim, kapsayıcı grassroots sporları, çocuk futbolu, esenlik, psikolojik iyi olma hali

¹ Fenerbahçe Üniversitesi Spor Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul/TÜRKİYE. tunauslu@gmail.com, tuna.uslu@fbu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5616-2987

² Fenerbahçe Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE. serkan.esen@fbu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9839-0390

³ İstanbul Bilgi Üniversitesi Spor Yöneticiliği Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE. ilknur.hacisoftaoglu@bilgi.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1435-9674

⁴ İstanbul Gedik Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE. hulya.unlu@gedik.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4571-2979

⁵ İstanbul Gedik Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE. seval.kaygusuz@gedik.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0699-8441

⁶ İstanbul Gedik Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE. utku.tuna@gedik.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2300-1271

INCLUSIVE GRASSROOTS SPORTS ACTIVITIES FROM THE PERSPECTIVE OF DEVELOPMENT THROUGH SPORTS: A SEQUENTIAL RESEARCH STUDY OF CHILD FOOTBALL

ABSTRACT

In the past century, mass approaches, industrial processes and social events that ignored the individual perspective have turned into obstacles that hinder human development. This transformation has commodified the originality and value of people, their activities and works. Works of art have turned into commercial products, culture has turned into a class indicator, and sports have turned into a consumption area. Grassroots philosophy and the Olympic Movement aim to contribute to the construction of a better and peaceful world from the perspective of development through sports, which can also be evaluated as a critical approach to this process in recent years. Development through sports considers sports not only as quantitative performance, but also as an improvement in social indicators and an increase in wellness. Therefore, it focuses on the development of the body, mind and will together with holistic (cognitive, emotional and kinesthetic) activities in social interaction. From this perspective, sport is a powerful tool to involve all children in group activities from an early age, and in this way, it undertakes tasks such as mediating the psychosocial development and increasing well-being of child. The aim of this study is to shed light on the contribution of children's football projects, which have been organized with different designs every year since 2016-2017, within the Grassroots program (with the participation of Turkish and Syrian children) to development through sports. Another sub-purpose of the study is to create a safe sports program for children. Quantitative research method was chosen as the scientific technique of the study, and an application and inventory study were carried out at the primary level in the 2017-2018 academic spring term. The research was carried out with experimental method and sequential design. As the application area of the research, different classes in primary schools where immigrant students are educated on the Anatolian Side of Istanbul were selected. After the inventory was created by field expert researchers, it was translated into Arabic and then back into Turkish and adapted. Data were collected in the spring term of 2018 in both languages. The results indicate that the perceptions of the students, especially in the smaller classes, differ positively through the sports activity. The findings show that the program, which includes educational games, child football and the closing festival, contributes positively to children's psychosocial indicators and well-being.

Keywords: development through sport, inclusive grassroots sports, child football, wellness, well-being

1. GİRİŞ

Spor, ister rekabetçi yarışma, ister fiziksel aktivite veya oyun şeklinde olsun, tarihsel olarak tüm toplumlarda kritik bir rol oynamıştır. Aynı zamanda çağımızda, Birleşmiş Milletler sistemi içindeki ülkeler arasında organik bir karşılaşma ve iş birliği platformu rolü oynar (Özer, 2019: 1). Günümüzde birçok ülkede sporun kitlelere ulaştırılması ve yaygınlaştırılması konusu bir kamu hizmeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu hizmetin merkezî yönetim yapısıyla uygulanması sporun tabana yayılmasını ve gelişmesini engellemektedir (Yıldız, 2018). Sporun çözüm aradığı ve etki ettiği sorunlar arasında halk sağlığı, dezavantajlı bireyler, ekonomik ve sosyal kalkınma, kültürlerarası değişim ve uyumsuzlukların çözümü, çocukların sosyalleşmesi bulunmaktadır. Dünya genelinde spor, ülkelerarası çatışmaların önlenmesinde, Afrika'da sağlık ve yoksulluk mücadelesinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde evsizlere yönelik çözüm arayışlarında önemli rol üstlenmektedir (Alpay, 2021). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu çerçevede ve kavramlarla bağlantılı olarak 2013 yılında bir karar almış ve 6 Nisan tarihini "Kalkınma ve Barış için Uluslararası Spor Günü" olarak ilan etmiştir. Bu kararın amacı ve "spor yoluyla gelişim" kavramı, sporun insan haklarına, bütünlük sosyal yaşama ve sürdürülebilir bir dünyaya olumlu katkısını

vurgulamaktır. Ancak spor yoluyla gelişim konusunda, Türkiye'de ve dünyada yapılan çalışmalar hala sınırlı sayıdadır (Uslu vd., 2017: 1073-1074).

Modern sporun ortaya çıkışından ve yapılanmasından itibaren sporun kişisel hedeflere ulaşabilmek adına gereken belirli özellik ve becerilerin gelişimini kolaylaştırabilen eğitici bir bağlam olduğunu savunan (Spaaij, 2013) politika yapıcı ve uygulayıcılar, sporun kontrol edilebilen bir araç olarak daha geniş kitlelere yönelik (toplumun ortalama sağlık düzeyini geliştirme, refahını artırma gibi) uygulanması üzerine genellikle sosyal politikalara eklenen çeşitli “spor politikaları” uygulamaktadırlar. Nitekim sporun, daha geniş sosyal hedeflere yönelik uygulanabileceği ve yönlendirilebileceği fikri modern sporun gelişimi ve yayılmasının merkezinde yer almaktadır. Günümüzde de spor, ekonomik ve sosyal katılım, eğitim başarısı, dezavantajlı grupların sosyalizasyonu, sağlık sorunları gibi kalkınma hedeflerine yönelik olarak birçok müdahale programında da kullanılmaktadır (Levermore ve Beacom, 2009). Spor, bireysel ve toplumsal değerleriyle toplumların güvenilir bir aynasıdır. Spor, kurallara uymayı, iş birliği yapmayı ve paylaşmayı, eşitlikçi ve adil olmayı, kazananı kutlamayı, bireysel açıdan amaca yönelik tutkulu bir çalışma disiplini ve özgüven kazanmayı öğreten çok önemli bir olgudur. Spor, modern toplumlarda yaşam tarzlarıyla yakından bağlantılıdır. Spor aynı zamanda toplumun yaşam tarzı ile yakından ilişkilidir. Her ölçekteki sosyal birimde, toplumsal ve kültürel değişimlerin bir algılayıcısı olarak hareket eder. Bu çerçevede spor etkinlikleri bireyler ve toplumlar için, birleştirici ve güçlü bir sosyalleşme unsuru olarak kabul edilmektedir. Spor aynı zamanda sosyal, kültürel ve ulusal kimliklerin inşasını da destekleyebilir. Günümüzde spor, hükümetler, yerel yönetimler, kalkınma ajansları ve sivil toplum kuruluşları tarafından insani gelişme ve barışı teşvik etme çabalarında tanınan, uygun maliyetli ve etkili bir araç olarak giderek daha fazla kullanılmaktadır (Özer, 2019: 1).

Spor herkes içindir ve bu kavramsal çerçevenin kapsadığı uygulamalar da sporu tabandan başlayarak herkese yaymak için yapılmaktadır. Bu süreçte son yıllarda, toplumun hazırbulunuşluğunu ve spor kültürünü geliştirmek amacıyla da spor faaliyetlerine başlama yaşının daha küçük yaşlara indiği de görülmektedir. Türkiye'deki sığınmacıların sosyal ve kültürel uyumu açısından, yerleşik akranlarıyla beraber yaptıkları spor faaliyetleri de bir araç görevi üstlenmektedir. Türkiye'de geçici eğitim merkezlerinde ilköğrenime devam eden sığınmacı çocuklar ile Türk öğrenciler arasındaki uyumun, sportif etkinlikler ve şenlikler aracılığıyla geliştirilmesi ile, çocukların esenliklerinin olumlu etkilendiği de tespit edilmiştir (Uslu vd., 2017: 1073-1074). Çocukları desteklemeye yönelik projelerin çoğu, ilk başta kısa vadeli geçici çözümlere ve yapılandırılmamış süreçlere dayanmaktadır. Türkiye'de geçici eğitim merkezlerinin kapanarak sığınmacı çocukların karma okullarda okula başlamasına karar verildikten sonra, okul çağına gelen çocuklar örgün eğitime kaynaştırma temelli bir süreç olmaksızın alınmaya başlanmıştır. Bu süreçte de devam eden sığınmacı çocukların futbol aracılığıyla sosyal katılımlarını sağlamayı amaçlayan Futbol Kardeşliği Projesi'nde, aynı okullarda okuyan 8-9 yaş arası Türk vatandaşı çocuklarla birlikte Suriye kökenli çocuklar yer almıştır (Hacısoftaoğlu ve Uslu, 2018a: 31).

Grassroots kavramı ilk olarak 1992 yılında UEFA'nın bir grup toplantısında tartışılmış ve sonraki yıllarda gelişimine ve uzun vadeli sürdürülebilirliğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca Grassroots etkinliklerine katılımın, toplumsal gelişim perspektifinden eğitime, sosyalleşmeye ve sportif ilerlemeye katkısı da vurgulanmıştır. Futbolda altyapı kavramı, kulüplerde 12-18 yaş aralığındaki çocuk ve gençlerin oluşturduğu rekabetçi takımlar olarak bilinmektedir. Ancak bu yaş gruplarının ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için doğru hareket, fiziksel aktivite, temel futbol eğitimi ve spor kültürü almış çocuklara ihtiyaç vardır. Tabana yönelik düzenlenecek program ve sportif etkinliklerle çocukların daha erken yaşta futbolla tanıştırılacağı, böylece futbolun yaygınlaştırılacağı, yönelimin belirleneceği ve çocuk için en etkili yaş aralığında temel futbol eğitiminin verileceği düşünülmektedir (Esen ve Uslu, 2017: 491).

Grassroots çocuk sporu etkinlikleri, özellikle sosyal hayattan uzak kalan çocuklar için oldukça önemli bir yere sahiptir. İrlanda'da yapılan bir çalışmaya göre, Grassroots kulüpleri aracılığı ile etkinliklere katılan göçmen çocukların boş zamanlarını kaliteli bir şekilde değerlendirdikleri, sportif açıdan kendilerini geliştirdikleri ve sosyalleştiklerinden söz edilmiştir. Aynı zamanda bu tip etkinliklerin özellikle göçmen çocuklar için buldukları ülkeye karşı aidiyet duygularının artışından ve aynı zamanda ulusal spor kültürüne katkı sağlayacağından bahsedilmiştir (Esen ve Uslu, 2019). Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği'nin (FIFA) resmi yayın organlarında "herkes için futbol" sloganıyla vurgulanan Grassroots programı, Türkiye'de de Futbol Federasyonu (TFF) aracılığıyla 2013 ve 2015 yılları arasında çocuk futbolu programı kapsamında çeşitli kurumlarla iş birliği ile programın tanınırlığını artırmak amacıyla yürütülmüştür (Ünlü vd., 2018a: 15).

Çocuk ve genç futbolunun öneminin futbol kulüplerince anlaşılmasıyla, özellikle 15 yaş ve altındaki çocukların daha fazla futbol oynama imkanına kavuşacağı ve lisanslı sporcu olarak branşa katılımcı sayısının da artacağına federasyon tarafından vurgu yapılmıştır. Bu sayede yetenekli çocuk ve gençlerin gelişiminin sağlanmasının yanı sıra, geniş kitlelere spor alışkanlığının erken yaşlarda futbolla kazandırılacağı düşünülmüştür. Ayrıca elit futboldan devam etmeyen katılımcı gençlerin gelecekte iyi birer taraftar, futbolsever ve spor okuryazarı olması beklenmektedir (Esen ve Uslu, 2017: 491). Federasyon tarafından sponsor desteğiyle düzenlenen "Üniversite-Çocuk Futbolu" projesi, üniversite öğrencilerinin ilköğretim okullarında okuyan öğrencilere Grassroots çalışmaları yaptıkları bir projedir. Çocuk futbolu olarak adlandırılan bu çalışmaların devamında elde edilecek kazanımlarla hem toplumun spor kültürüne hem de uluslararası düzeyde başarısına katkı sağlanacağı düşünülmektedir (Ünlü vd., 2018a: 15).

Grassroots çocuk futbolunun amacı taban katılımını nicel olarak en üst düzeye çıkarmaktır. Ancak futbolun sosyal ve psikolojik bir yönü de var, dolayısıyla Grassroots programı bu sosyal mühendislik rolüne de sahiptir (Uslu ve Esen, 2018: 386). Futbol Kardeşliği Projesi'ndeki etkinliklerde, futbol algısı ile çocuğun iyi olma ve arkadaşlık tutumu arasında gelişen pozitif ilişki, sosyal bir uyum etkinliği biçiminde amatör futbolun bir kaynaştırma aracı olarak kullanılabilirliğini de göstermektedir (Uslu vd., 2018: 148-

150). Bu bağlamda, aileleri, eğitmenleri ve tüm paydaşları da dahil ederek, dil, din, ırk, sosyal sınıf, engel, cinsiyet ve benzeri herhangi bir ayırım yapmaksızın 6-12 yaş arasındaki çocuklara yönelik tasarlanan ve yürütülen eğitsel oyunlar ve çocuk futbolu uygulamaları “Kapsayıcı Grassroots Spor Etkinlikleri” kapsamında ele alınmaktadır.

Spor, sosyal ağları ve toplumsal bağları güçlendirmek, dayanışma, şiddetsizlik, hoşgörü, tolerans, barış, kardeşlik ve adalet ideallerini kavramak ve teşvik etmek için güçlü bir araçtır. Kalkınma perspektifinden, odak noktası elit spor değil, esas olarak kitle sporudur (Özer, 2019: 1). Mültecilere sadece dil öğretiminin ötesinde, ileri eğitim programlarının sağlanması kapsayıcılık ve sosyal yaşama katılım için bir sosyal yapı inşasıdır. Sporda yeterlilikler için eğitim sağlanması, sosyal beceri ve diğer toplumsal alanlardaki aracılığı nedeniyle içerme açısından temel yeterliliklerin aktarımını sağlayabilecek önemli bir role sahiptir (Sträter ve Behn, 2012). Çok kültürlü bir dünyada yaşayan gençler, çeşitliliği kabul etmeyi ve saygı duymayı ve kişisel barışçıl davranışlar sergilemeyi öğrendiklerinde, barışı ve uluslararası anlayışı teşvik ederler (Sports Journal, 2011). Spor yoluyla kalkınma yaklaşımı, spora katılımı sadece gayri safi milli hasıla artışı olarak değil, sosyal göstergelerdeki iyileşme ve toplumsal sorunların aşılması perspektifinden de değerlendirmektedir (Uslu ve Esen, 2018: 385-386). Bu bakış açısındaki farklı ülkelerin eğitim sistemlerinde, sığınmacı çocukların okullara dahil edilmesi için çeşitli programlar bulunmaktadır.

Türkiye’de son yıllarda yaşanan yoğun göçmen ve mülteci akını nedeniyle, sığınmacı çocukların yerleşimi ve geçişinin desteklenmesi yerel ve ulusal siyasetin ayrılmaz bir parçası olmasına rağmen, bu konuda sınırlı sayıda proje bulunmaktadır. Mültecilerin dahil olma sürecinde spor ve sanatın uluslararası düzeyde kanıtlanmış etkilerine rağmen, projelerde çok az yer tutmaktadır. Sporun sığınmacı çocukların topluma dahil edilmesine fayda sağlama ve kültürlerarası diyalogu geliştirme konusundaki kabul edilen rolüne rağmen, son yıllarda dünyada sosyal içermeyi destekleyen sınırlı sayıda spor programı bulunmaktadır. Genel olarak hükümetler, spor federasyonları ve kulüpleri tarafından, topluma spor yoluyla entegrasyonun desteklenebileceğine inanılmaktadır. Ancak Türkiye’de göçmen ve mültecilerin katılımını desteklemeyi amaçlayan spor projelerine de nadiren rastlanmaktadır (Hacısofuoğlu ve Uslu, 2018a: 31). Bu çalışmanın amacı, 2016-2017 eğitim-öğretim yılından itibaren, Covid-19 pandemisi nedeniyle uzaktan eğitime geçilene kadar üç sene boyunca (her sene bahar döneminde), Grassroots programı dahilinde (bu sefer Türk ve Suriyeli çocukların katılımıyla) farklı tasarımlarla düzenlenen çocuk futbolu projelerinin spor yoluyla gelişime katkısına ışık tutmaktır.

2. OLİMPİZM VE SPOR KÜLTÜRÜ GELİŞİMİ

Temel prensiplerine göre Olimpizm kavramı, bütünsel olarak bedeni, iradeyi ve zihni yücelten ve birleştiren bir yaşam felsefesidir. Sporu kültür ve eğitimle harmanlayan olimpizm, sosyal sorumluluğu, evrensel temel etik ilkelere saygıyı, çaba vermenin zevkini ve iyi örneklerin eğitsel değerini temel alan bir yaşam tarzı oluşturmayı amaçlar. Olimpizmin amacı, insan onurunun korunmasıyla ilgilenen barışçıl bir toplumu teşvik etmek için sporu, insanlığın uyumlu gelişiminin hizmetine sunmaktır. Spor yapmak bir insan

hakkıdır. Her birey, hiçbir ayırım gözetmeksizin ve dostluk, dayanışma ve adil oyun ruhuyla karşılıklı anlayışı gerektiren olimpiyat ruhu içinde spor yapma olanağına sahip olmalıdır (IOC, 2021a: 8). Bu felsefenin pratiği olimpik hareket, aracı ise spordur. Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından Olimpiyat Tüzüğü'nün birinci kuralının birinci maddesinde açıkça tanımlandığı gibi, "Olimpik Hareketin amacı, gençleri Olimpizm ve değerlerine uygun olarak yapılan sporlarla eğiterek, barışçıl ve daha iyi bir dünyanın inşasına katkıda bulunmaktır" (IOC, 2021a: 12).

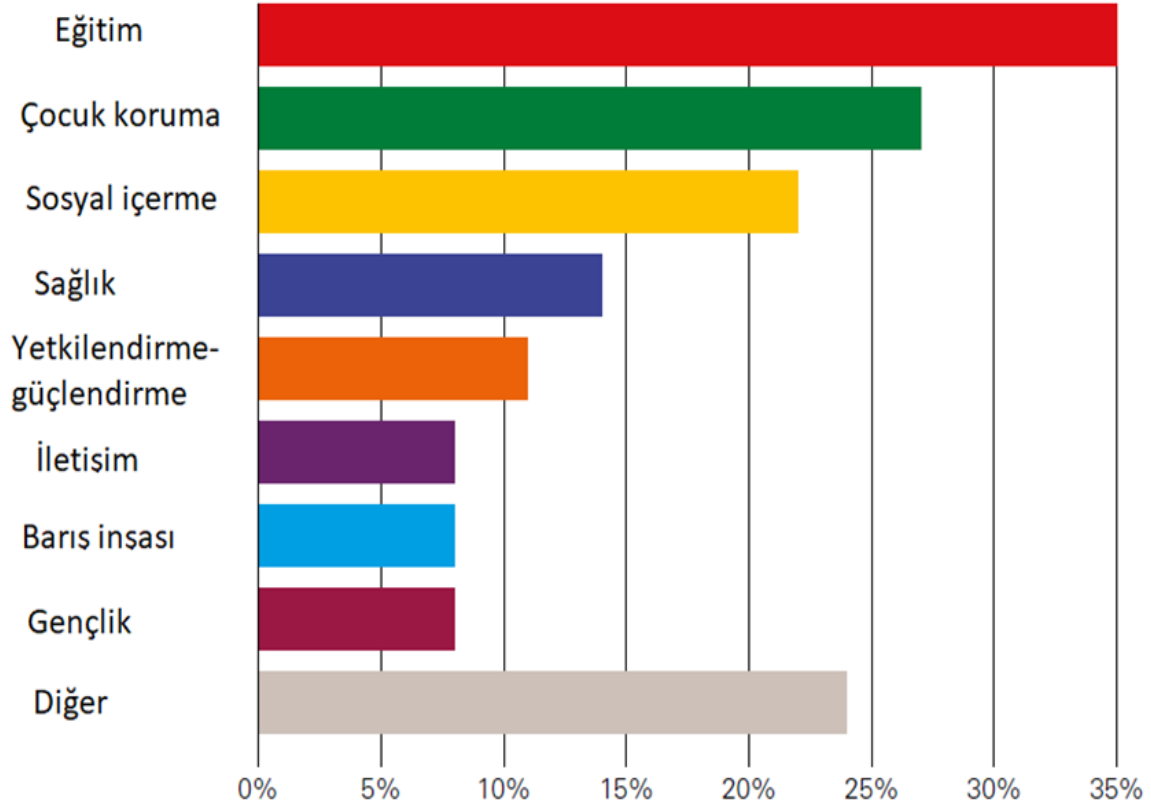
Fiziksel aktivite ve spora erişim temel insan haklarıdır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne göre "herkes için spor" kavramı, sporun tüm bireyler için ırk, sosyal sınıf ve cinsiyet ayrımı yapmaksızın bir insan hakkı olduğu olimpik ideali daha geniş kitlelere ulaştırarak geliştirme hareketidir. Avrupa Konseyi Spor Geliştirme Komitesi tarafından bu kavram, spor yapmak isteyen herkesin sosyal statüsü, sınıfı, ırkı ve engeli ne olursa olsun spor yaparak boş zamanlarını geçirmesi ve katılımının sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Spor tüm insanlar içindir. Bugün olimpizm, herkes için spor, yaşam boyu spor, spor kültürü ve grassroots gibi kavramlar iç içe geçmiş tanımlara ve çalışma alanlarına sahip olmakla birlikte, sporun rekreasyonel bir faaliyet olarak tüm insanlara temas etmesi açısından benzerlik ve farklılıklara sahiptir (Uslu vd., 2017).

2.1. Spor Yoluyla Gelişim Kavramı

Spor yoluyla gelişim, günümüzde önemli bir kavram olarak (Coakley, 2011), sivil toplum kuruluşları, devlet kurumları, spor uygulayıcıları ve spor akademisyenleri tarafından büyük ilgi gören (Schulenkorf vd., 2016) ve dünya çapında kişisel ve toplumsal gelişimi etkilemeye çalışan programlardan oluşan "halk sağlığı, çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin sosyalleşmesi, dezavantajlıların sosyal içermesi, bölgelerin ve eyaletlerin ekonomik kalkınması ve teşvik edilmesi üzerinde olumlu bir etki yaratmak, kültürlerarası değişim ve çatışma çözümü için sporun kullanılması" şeklinde tanımlanmaktadır (Lyras ve Welty Pachey, 2011: 311).

Schulenkorf ve arkadaşları (2016), spor yoluyla gelişim programlarının popüler olmasının çok sayıda insanı -özellikle spor ve fiziksel aktivite ile yakından ilgilenenleri- yakalaması veya sportif amaçlarından dolayı "bağlaması" ile birlikte sporun ortaya çıkardığı ve çevresinde var olan ivmeyi, iletişim kurmak, uygulamak ve sporu kendisi dışındaki kalkınma hedeflerine ulaşmak için stratejik bir araç olarak kullanma yeteneğinden kaynaklandığını söylemektedir. Bu sayede spor yoluyla gelişim kuruluşları, sporu, çocukların ortalama sağlık düzeyini, fiziksel yeteneklerini, sosyal, eğitimsel ve liderlik becerilerini geliştirmeye ve en önemlisi oynamalarını ve eğlenmelerini sağlamak için kapsayıcı bir araç olarak kullanmaktadır (UNICEF, 2019). 2016 yılında yapılan bir çalışmada 3.000'den fazla spor yoluyla gelişim girişimi olduğundan bahsedilirken (Schulenkorf vd., 2016) yine UNICEF'in 2019 yılında yayınladığı raporda spor yoluyla gelişim girişimlerinin odaklandıkları alanlar Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Spor Yoluyla Gelişim Programlarının Odaklandıkları Alanlar (UNICEF, 2019)

2.2. Gelişim ve Kalkınma için Spor Yaklaşımı

UNICEF tarafından desteklenen Gelişim için Spor yaklaşımı da, çocuklar ve gençler için öğrenme, sağlık, güçlendirme ve koruma gibi önemli sonuçlara ulaşmak için sporu kullanır (UNICEF, 2021). Spor, tüm çocukları kişisel ve sosyal gelişim etkinliklerine dahil etmenin ve onların tam potansiyellerine ulaşmalarına yardımcı olmanın güçlü bir yoludur. Spor, en sıra dışı örnekler de dahil olmak üzere, çocuklara küçük yaşlardan itibaren fiziksel yeteneklerini ve sağlıklarını geliştirme, sosyalleşme, liderlik becerilerini geliştirme, yaşam boyu öğrenmeyi teşvik etme ve eğlenmenin yanı sıra öğrenme fırsatı sunar. Ayrıca, oyun ve eğlence etkinliklerine katılmak bir çocuğun hakkıdır: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi madde 31.1 açıkça “çocuğun yaşı ne olursa olsun boş zamanlarını geçirme, oyun oynama ve kendine uygun eğlence etkinliklerine katılma hakkını” belirtir (UNICEF, 2019).

Uluslararası Olimpiyat komitesi (IOC) sporun geliştirici rolünü kullanarak çocuk, genç ve dezavantajlı olduğu düşünülen kitleleri eğitmeye odaklı programlar geliştirmiştir. UNESCO'nun da desteklediği hibe programları planlayan IOC, sporu sosyal gelişim için bir araç olarak kullanan kuruluşları Sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve Uluslararası ve Ulusal Spor Federasyonları (IOC tarafından tanınan Uluslararası Federasyonlar dahil) dört temayı içeren başvurular almıştır (IOC, 2021b).

2.2.1. Spor ve Fiziksel Aktivite Yoluyla Zorla Yerinden Edilen Kişilerin Sosyal İçermesi

Bu tema, sosyal içermelerini kolaylaştırmak amacıyla zorla yerinden edilmiş kişilere (mülteciler, sığınmacılar ve göçmenler dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere) spor yapmaları için fırsatlar sağlayan projelere odaklanmaktadır. Bugün dünyada benzeri görülmemiş acil durumla karşı karşıya. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)'ye göre, 2018'de dünya çapında 70,8 milyon insan zorla yerinden edildi ve mülteci sayısı tüm zamanların en yüksek seviyesi 25,9 milyona ulaştı. Bu, her dakika ortalama 25 kişinin evlerini terk etmek zorunda kalması anlamına geliyor. Sonuçlar endişe verici ve zorla yerinden edilmiş grupları desteklemek için çözümler bulmak her zamankinden daha önemli. Spor bu sorunu tek başına çözemez; bununla birlikte, köprüler inşa etmek, sınırları aşmak ve sosyal uyumu teşvik etmek için değerli ve güçlü bir araç olduğunu kanıtlamıştır (IOC, 2021b).

2.2.2. Cinsiyet Eşitliğinin Spor ve Fiziksel Aktivite Yoluyla Teşvik Edilmesi

Bu tema, kadınlar ve kızlar arasında spor ve fiziksel aktivite katılımı için artan fırsatlar sağlayan projelere odaklanmaktadır. Tüm dünyada, kadınlar ve kız çocukları arasında spora ve fiziksel aktiviteye katılım düzeyleri genellikle erkeklere ve oğlan çocuklarına göre daha düşüktür. Bu, kadınların karşılaştığı ek engeller ve ayrımcılığın yanı sıra daha az erişime ve daha az spor ve fiziksel aktiviteye katılma fırsatına sahip olmanın sonuçlarına bağlanabilir. Cinsiyet eşitliği, kadın ve erkek, yaşlı ve genç hepimizi ilgilendirmektedir ve bu, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne 5 numara ile dahil edilmesiyle kanıtlanmıştır. Sosyal bir araç olarak spor, cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini teşvik etmek için inkar edilemez bir şekilde güçlü bir platform sağlayabilir (IOC, 2021b).

2.2.3. Olimpik Eğitim Aracılığıyla Çocuğun Psikososyal Gelişimi

İnsanlığın sosyal ve fiziksel gelişiminde, spora katılım önemli faktörlerden birisidir. Bu yüzden, özellikle ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde nitelikli bir nüfusun oluşmasında etkili spor programları yer almaktadır. Bu nitelikli popülasyona ulaşabilmek için, çocuk ve gençlerin spora katılımını sağlamak gerekmektedir. Genç nüfusun spor yapan bireyler olarak yetişmesi onlara ahlak, etik, disiplin, saygı, paylaşım ve fair play gibi insani değerlerin kazanılmasında da yardımcı olacaktır. Bunların yanı sıra, sportif aktiviteler ile uğraşmak bireyin hoş zaman geçirmesi, zevk alması, stresini azaltması ve de alkolizm, madde bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklardan da uzak kalmasını sağlayacaktır (IOC, 2016). Bu perspektiften özellikle küçük yaşta başlayan sportif etkinlikler, yaşama yönelik değer yaratmak ve kültürel gelişim için yapılandırılmış eğitimler olarak şekillenmektedir.

Olimpik Değerler Eğitimi Programı (OVEP), öğrenmenin beden ve zihnin dengeli gelişimi yoluyla gerçekleştiği olimpik felsefeye ve olimpik mükemmellik idealine dayanmaktadır. Olimpik mükemmellik, saygı ve dostluk değerlerini benimsemek, hayatın her alanında bunlara ulaşmak demektir. Program bu temel taşlara dayanmaktadır ve müfredatın sınıf içinde ve dışında sunulmasını desteklemek için sporun evrenselliğini kullanmaktadır. Program IOC'nin desteğiyle Olimpik Eğitim alanında, Olimpik Hareketi

yaygınlaştırma amaçlı organizasyonları ile 8-18 yaş arası çocuk ve gençleri hedefleyen ve onlara eğitim değerleri ve felsefesi hakkında bakış açısı kazandırmaya çalışan bir programdır (IOC, 2016). Ayrıca, pek çok batılı ülkede temel spor eğitiminin 0-6 yaş aralığında fiziksel aktivite ve eğitsel oyunlarla birlikte başladığı görülmektedir.

Fiziksel aktivite ve sporun gençler ve çocuklar arasında sağlık, esenlik ve uzun vadeli gelişim için önemli faydaları vardır. Sporun barış, bütüncül eğitim ve sosyal kalkınma gibi olumlu sonuçlar için mükemmel bir araç olabileceğini gösteren kesin kanıtları var. Bir eğitim ve iletişim aracı olarak sporun benzersiz potansiyelini kabul eden OVEP, gençlerin Olimpik mükemmellik, saygı ve dostluk değerlerini özümsemeleri için ilham vermek ve onlara izin vermek için tasarlanmış pratik bir kaynak setidir. Programın temel taşı, “öğrenmenin sadece zihni değil tüm vücudu içerdiği” şeklindeki olimpiyat idealidir. OVEP, yaşam becerileri, değerleri ve sağlıklı bir yaşam tarzı için spora yaşam boyu katılımı öğretme bağlamı olarak Olimpik spor geleneklerini ve pozitif spor değerlerini kullanır, Program, sağlıklı yaşam tarzı, sosyal içerme, cinsiyet dengesi, fiziksel ve akademik okuryazarlık, yerel toplulukların yeniden inşası gibi toplumsal sorunları ele almak için sürdürülebilir bir platform oluşturmayı amaçlamaktadır (IOC, 2016).

Eğitim programında, “çabanın sevinci, adil oyun, saygı gösterme, mükemmellik ve beden, irade ve akıl arasındaki denge” olmak üzere beş eğitimsel değer ön plana çıkarılmıştır (Tablo 2.2). Bu değerler, Olimpik Hareketin temel prensiplerinden örnek alınarak eğitimin amaçlarına göre uyarlanmıştır. Ayrıca program bilişsel (entellektüel), duygusal (sosyal/duygusal) ve kinestetik (fiziksel) olmak üzere üç öğretim alanı kullanılarak hazırlanmıştır (IOC, 2016).

Tablo 2.2. Olimpik Değerler Platformu (IOC, 2016: 18)

2.3. Esenlik Kavramı ve Çocuğun İyi Olma Hali

Esenlik, son zamanlarda ortaya çıkan ve çağdaş bir terim olarak belirtilen, insanların yaşam kalitesinin artırılmasında ve sağlıklı bir yaşam sürdürmesinde bütünsel bir yaklaşım olarak ele alınır (Harari, 2002; Hoeger ve Hoeger, 2005). İngilizcede “wellness” olarak geçen bu terim Karagözoğlu tarafından “eselik” şeklinde Türkçe’ye kazandırılmış ve bir kişinin mümkün olan her yönden en iyi olma hali olarak açıklanmıştır (Karagözoğlu, 2013; Söyler, 2021).

Literatüre göre “wellness” terimi, hastalık veya rahatsızlık kavramlarına zıt bir anlam olarak türetilmiştir. Bu kapsamda sağlık kelimesi de bütün anlamına gelen bir kökten gelmekte ve böylelikle hem vücut hem de zihin için pozitif olumlu bir iyilik durumunu ifade etmektedir (Wicklund, 1996). Dünya Sağlık Örgütü’ne (DSÖ) göre sağlık, “fiziksel, zihinsel ve sosyal esenlik durumu” olarak tanımlanmış ve yalnızca hastalığın olmaması anlamına gelmediği belirtilmiştir (Deniz, 2020). Esenlik kavramı ilk olarak Dunn tarafından 1960’lı yıllarda tamamlayıcı sağlık çalışmaları esnasında gündeme gelmiştir (Korkut-Owen ve Owen, 2012). Dunn, esenlik kavramını DSÖ’nün sağlık tanımına göre “eselik, fiziksel ve psikolojik esenliği daha iyi yapmak amacı içerisindeki bir yaşayış biçimidir” şeklinde belirterek, 1961 yılında yayınlamış olduğu “High Level Wellness” isimli kitabında “wellness” kavramını alanyazında ilk kez “bireylerin sahip olduğu

potansiyeli en üst düzeye çıkarmak için çalışan bütünlük bir süreç" olarak belirtmiştir (Gürsoy ve Sevin, 2021). Dunn'ı izleyen çalışmalarda ise Ardell (1977) ve Hettler (1984) konuya ilişkin kuramsal çerçeveleri oluşturmuştur (Deniz, 2020). Hettler esenliği, kişilerin kendi algısından, çevrelerinden ve kültürlerinden etkilenecek tercih ve seçimler yaptıkları, tüm bunların sonuçlarından etkilenen varoluşa doğru başarılı bir şekilde ilerleyen dinamik bir süreç olarak tanımlamıştır. Esenlik tanımları ele alındığında, insan yaşamı için iyi olma halinin, sağlıklı olmanın bütüncül bir anlayışla ortaya konularak elde edileceği ve bu tanımlamalara göre fiziksel ve ruhsal açıdan sürekli olarak gelişme halinde olmayı, çabayı ve olumlu ruhsal durumu içermektedir (Deniz, 2017). Adams, Bezner ve Steinhardt (1997) tarafından geliştirilmiş olan algılanan esenlik modeli, kişilerin optimal esenliğe ulaşmalarında nasıl bir yol izleyeceklerine yönelik bütünsel bir kavramsallaşma ortaya koyar. Adams ve arkadaşları esenliği, insan varlığının fiziksel, spiritüel, psikolojik, duygusal, sosyal ve entelektüel boyutlarıyla ele alarak; tutarlı ve dengeli olarak gelişmelerine katkı sağlayan bir yaşam biçimi olarak tanımlamaktadır.

Fiziksel esenlik, kişilerin fiziksel sağlıklarına ilişkin olumlu algı, beklenti ve ihtiyaçları olarak tanımlanırken aynı zamanda kişilerin bedenlerinde herhangi bir rahatsızlığının olmaması anlamına gelir (Harari, 2002; Çakıcı, 2010). Fiziksel açıdan iyi olmanın birçok boyutu olduğu, sağlıklı beslenme, egzersiz, uyku düzeni, alkol, sigara vb. zararlı alışkanlıklardan, sakatlık ve yaralanmalardan kaçınma ile düzenli sağlık kontrolleri yapmayı kapsar. Fiziksel esenlik ayrıca hareket yeterliliğinin sürdürülebilir olması ile ilgilidir (Adams vd., 1997; Deniz, 2017).

Psikolojik esenlik ifadesi ise, "iyimser önyargı" tanımından türetilmiştir (Adams, 1995). Kişilerin yaşamları boyunca karşılarına çıkan bütün olay ve koşulların kendisi için olumlu sonuçlanacağına yönelik algısı, bireylerin yaşama nasıl baktıkları, olaylar ve bağlantıları karşısında iyimser bir bakış açısına sahip olmaları olarak tanımlanır (Tsai, 2004; Deniz, 2017). Olumsuz yönelim içerisine olan kişilerin kötümser yapıya sahip olduğu böylelikle bu kişilerin ilerleyen yaşlarda hayattan aldıkları zevkin oldukça etkilendiği belirtilmiştir (Adams, 1995).

Sosyal esenlik, bireyin çevresiyle ilişkilerinden aldığı doyumunu ifade eder. Bireylerin bir başkası tarafından destekleyici olarak algılanması, ailesi, arkadaşları ya da diğerleri tarafından algıladığı sosyal destek olarak tanımlanır (Cartes, 2004). Sosyal desteğin çeşitli tanımlamaları yapılmış olup; "insanların çevrelerindeki kişiler tarafından sevgilerini, ilgilerini, saygılarını hissedecekleri; değer verecekleri, karşılıklı geçebileceklerine inanmaktadır" tanımı en çok kabul görendir (Harari, 2002). Sosyal desteğin psikolojik ve fiziksel iyilik hali ve yaşam tatmini duygusu ile pozitif; psikopatoloji ve stres bulguları ile negatif ilişki gösterdiği tespit edilmiştir (Söyler, 2021). Cooper ve diğerleri (2001) sosyal desteğin dört farklı boyutundan bahseder; yardımcı destek, duygusal destek, bilgi desteği ve takdir etmek. Bireylerin sosyal ihtiyaçlarının değişmesi, sosyal esenlik seviyelerinin farklılaşmasına da yol açar (Foster vd., 2015).

Duygusal esenlik, kişinin kendine olan güvenini ve duygusal becerileri yansıtmasıyla ilgilidir (Deniz, 2020). Duygusal esenlik, bireylerin ne hissettiğini anlamaya ve bu duygularla ilgilenmeyi içerir (Martin, 2015). Bu

tanımlar incelendiğinde empati kavramı ile esenlik seviyesini oluşturma vurgulanmış ve duygusal esenlik, insanlara ait duyguları hissetme ve ortaya koyma becerisi olarak tanımlanır (Deniz, 2017). Yüksek esenlik algısına sahip olan bireylerin duygusal özellikleri araştırıldığında, başkalarının onayına ihtiyacı olmadan hareket etme, özkimliğini net bir şekilde anlaması, öz yeterlik ve öz tatmin algısının yüksek olması ve tam anlamıyla özgüvene sahip olmak şeklinde sıralanmaktadır (Carter, 2004).

Manevi ya da spiritüel esenlik boyutu, hayattan aldığı doyumunu ifade eden boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Maneviyat bireylerin inançlarını ve değerlerini temsil eder aynı zamanda insan olma boyutu olarak ifade edilir (Ingersoll, 1994). Yine hayata yönelik anlam, bütünleşme, hayata karşı umutlu olma, inançlı olma ve kader ifadeleri maneviyat tanımlaması içerisinde yer alır (Kinney vd., 2003). Bu boyut bireylerin hayatı olduğu gibi kabul etme ve umutlu olma durumunu her zaman aktif tutmasıyla ilgilidir. Manevi esenlik, evrensel değerler sistemi arayışına olduğu kadar evrenle ve diğerleriyle ilişkisel ve içsel uyuma odaklanır (Roscoe, 2009).

Entelektüel esenlik boyutu ise kişinin merak duygusu ile zihinsel açıdan hareketliliğini ifade eder. Bireylerin hayatlarına dair zihinsel uyarılmışlık algısı olarak da ifade edilir (Milroy vd., 2013). Entelektüel esenliği yüksek olan kişiler kendi zihinleriyle mücadele etmekten zevk alırlar. Aktif bir zihin; problemlerin ne olduğunu bulmada, onlara çözümler üretmede ve bunları davranışa dökmeye ön plandadır. Bunun yanında aktif bir zihin esenliğin de temelini oluşturur (Fahey vd., 2010). Merak duygusunu temel alan bu boyut, bireylerde düşünme, öğrenme ve bilme gibi durumların en üst sınırına ulaşmak için uğraşır.

Esenlik tanımları ele alındığında insan yaşamı için iyi olma halinin, sağlıklı olmanın bütüncül bir anlayışla ortaya konularak elde edileceği ve bu tanımlamalara göre fiziksel ve ruhsal açıdan sürekli olarak gelişme halinde olmayı, çabayı ve olumlu ruhsal durumu içermektedir (Deniz, 2017). Bu bağlamda sağlıklı olma, iyi olma hali ve yaşam kalitesi gibi durumların spor ve egzersiz ile gerçekleşebildiği çalışmalarda da yer almıştır. Günümüzde fiziksel aktivite ile pek çok sağlık sorununun önlenmesinin mümkün olduğu; yaşam kalitesi algısının da pozitif yönlü olarak giderek arttığı belirtilmiştir (Rejeski vd., 1996; Wolin vd., 2007). Araştırmacılar, spor ve egzersizin yalnızca sağlıklı olma ya da hasta bireyler için önemli olduğunu vurgulamanın dışında fiziksel sağlık, psikolojik durum, özerklik, sosyal ilişkiler, çevre ve maneviyat ile kişisel inançlar yönünden de etkili olduğunu bildirmişlerdir (Ware ve Sherbourne, 1992; Simmons, 2007; Yeltepe, 2016). Sporun özellikle çocukluk döneminden itibaren yapıyor olması, bedensel, ruhsal ve sosyal gelişim açısından önemli bir faktör olarak belirtilmiş; çocukluk döneminde yapılan sporun, psikolojik, sosyal ve fiziksel gelişimi sağlayarak aynı zamanda kendine güven, kurallara uyma, başkalarının haklarına saygı gösterme gibi durumları oyun formatıyla öğrendikleri ifade edilmiştir. "Bedensel aktiviteler yoluyla fiziksel ve psiko-sosyal alanlarda kazanılan davranışların günlük yaşamda gerekli ve ilgili benzer durumlara transfer olduğunu göstermiştir." şeklinde iletilmiştir (Çamlıyer, 1997; Çelik ve Şahin, 2013).

Çocuklar spor ve oyunla beraber geliştirdikleri becerileri ile birlikte kendi duygusal, zihinsel ve fiziksel kapasitelerini sınama olanağı bulmaktadır (Tiryaki, 2000). Birçok araştırmacı, oyunun çocuklarda sosyal bir davranış şekli olduğunu belirtirken (Pehlivan, 2005); yardımlaşma, iş birliği yapma, paylaşma ve sosyal sorunları uygun yollarla çözmeyi öğrenmekte olduğunu ifade etmiştir (Güven, 2006; Çelik ve Şahin, 2013). Spor ve oyunun yalnızca eğitsel yönü değil, ruh sağlığı ve duygusal ilişkilerin başlatılmasına, mutluluk, sevinç, korku, kaygı gibi duyguları da öğrendiklerinden bahsedilmektedir (Başaran, 1992). Bu çerçevede spor ve oyunun çocuklar üzerinde geliştirdiği boyutlar ele alındığında esenlik kavramı ile paralel özellikler göstermektedir.

2.4. Çocuğun Spora Katılımı

Spor, en marjinal ve savunmasız olanlar da dahil olmak üzere, tüm çocukları erken yaşlardan itibaren grup faaliyetlerine dahil etmek için güçlü bir araçtır (UNICEF, 2019). Çocuklar için bedensel, ruhsal ve aynı zamanda sosyal gelişim açısından oldukça önemli bir faaliyettir. Çocuk çağında yapılan sporun, çocuğun bedensel ve ruhsal yapısı göz önünde bulundurularak fiziksel kapasitesini geliştirecek, kendine olan güvenini sağlayacak ve arttıracak, başkalarına saygı duymayı ve toplumsal kurallara uymayı öğretecek oyunsal formlardaki çalışmalardan oluşması gerektiği bildirilmiştir (Çamlıyer, 1997). Güven'e göre (2006) sportif etkinliklere bir ekip üyesi olarak katılan bir çocukta birlikte çalışma, yardımlaşma ve çevresindekilere saygılı olma gibi sosyal özelliklerin geliştiği gözlenmiştir.

Oyuna aktif katılım ve ailenin spor alanına dahil olmasıyla birlikte, kısıtlayıcı olmayan aktivitelerin motor gelişimi sağlaması, çocuğun hareket alışkanlığı kazanması, ileride düzenli egzersize ve spora devam etmesi ve sosyalleşmesi üzerinde sporun doğal ve istemli bir etkisi bulunmaktadır (Baltacı, 2008:11). 2 ila 5 yaş arasındaki çocuklara koşma, sıçrama, atma ve yakalama benzeri fiziksel aktiviteler, 6 ila 9 yaş aralığında başlangıç aşamasındaki sporun temel hareketlerini öğrenme, topa vurmaya veya belli bir mesafeye fırlatmak gibi hareketler, 10 ila 12 yaş arasındaki çocuklarda ise futbol gibi branşlara yönelik kompleks motor beceriler uygundur (Baltacı, 2008:12). Diğer çocuklarla oynamaya başlayıp etkileşime geçince çocuklar, kendilerini anlamlandırmaya, güçlü ve zayıf rollerini öğrenmeye başlarlar. Spor aracılığıyla sosyalleşen çocuk yetkinliklerini kavramaya başlar (Aracı, 1999). Modern eğitim sistemi içinde de, her çocuğa fiziksel aktivite ve spor yapma fırsatı yaratılmalıdır. Çocuklar hareket etmeye isteklidirler ve kendi hareket yetkinliklerini ve fiziksel kontrollerini gördükçe içsel olarak motive olurlar, içinde buldukları çevre ile uyumlanarak kendilerine güven kazanırlar. Bu nedenle çocuklara yönelik spor etkinlikleri düzenlenirken, kendilerini fiziksel aktivite alanında keşfedebilecekleri bir ortam yaratılmalı, program kesinlikle teknik ve sportif performansa yönelik başarı-başarısızlık ekseninde bir değerlendirme içermemelidir, daha çok psikolojik ve toplumsal gelişime yönelik olmalıdır, aksi takdirde çocuğun sosyalleşme eğilimi de olumsuz şekilde etkilenebilir (Öztürk, 1998).

Avrupa'daki ülkelerde çocuğun futbol branşına yönelmesine yönelik yapılandırılmış ilk uygulamalar da ana sınıflarına ve okul çağının ilk yıllarına denk gelmektedir. Avrupa Futbol Federasyonları Birliği (UEFA),

altı yaşından itibaren çocukları elit sporcular ile bir araya getirerek spora katılmaları için olanaklar sunmaktadır. Bu yolla bir taraftan etkinliğe katılan yetenekli olan çocuklar gözlemlenip takip edilerek elit futbola yönlendirilirken, diğer taraftan küçük yaşta itibaren herkesin spor yapmasına da olanak sağlanmaktadır. Çocuk futbolu diyebileceğimiz bu tür uygulamalarla elde edilen kazanımların, sadece elit futbola değil aynı zamanda spor kültürünün gelişmesine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Ünlü vd., 2018b: 1195-1196). Göçmenlerin yaşadığı mahallelerde yapılan bir ampirik çalışmada, Suriyeli ve Türk öğrencilerin okul saatlerinde birlikte katılımıyla sürdürülen Grassroots futbolu ve eğitici oyun faaliyetlerinin çocukların futbol algıları ve arkadaşlık tutumlarını üzerinde etkisi de incelenmiştir. Bulgular, kız ve erkek çocukların etkileşimi sayesinde arkadaşlık ve iyi olma hallerinin geliştiğini göstermektedir. Futbol etkinlikleri öncesinde, futbol algısı ile çocuğun iyi olma hali ve arkadaşlık tutumu arasında ilişki görülmezken, etkinlikler tamamlandıktan sonra yapılan araştırmada bu tutumlar arasında olumlu ilişkinin ortaya çıkması çocuk futbolunun sosyal kaynaştırma ve bir uyumlandırma faaliyeti olarak kullanılabilirliğini göstermektedir. İlginç bir şekilde, İlköğretimdeki Türk öğrencilerin futbola toplumsal bakış açısı ile futbolun evrenselliği arasında olumsuz bir ilişki algıladıkları görülürken, diğer tarafta Suriyeli öğrenciler için futbola toplumsal bakış ile evrenselliği arasındaki olumlu ilişkilerin güçlenmesi kültür temelli nedenlere bağlanmıştır (Uslu vd., 2018: 148-150).

2.5. Güvenli Spor, Spor Güvenliği ve Çocuk Koruma

Spora katılımın çocuk sporcular için fiziksel, psikolojik ve sosyal birçok faydası vardır. Bununla birlikte, giderek artan sayıda vaka, spora katılımın bir çocuğun esenliğine yönelik bazı tehditler içerebileceğini göstermektedir. Güvenli spor ve çocukların sporda korunması konusu, son yıllarda bilimsel çalışmalarda artış göstermiştir. Bu çalışmalarda özellikle, spor alanında meydana gelen çeşitli istismar biçimlerinin, istismar durumuna dahil olanların ve istismarın nerede gerçekleştiğinin belirlenmesinin önemine vurgu yapılmaktadır (Mountjoy vd., 2015). Kuzey ülkelerinde yapılan bazı araştırmalar (Vanden Auweele vd., 2008; Fasting vd., 2008) antrenörler veya akran sporcular gibi spor alanındaki pek çok figür tarafından sporun, ilkokuldan üniversiteye ve hatta elit düzeydeki tüm rekabet aşamalarında, kadına ve çocuğa yönelik istismar ve kaza dışı zararlı davranışların meydana gelebileceği bir alan olabileceğini göstermektedir. Olimpiyat Komitesi (IOC, 2021a) Olimpiyat Tüzüğü'nde sporunun sağlığını korumanın ve her türlü ayrımcılığa karşı bir hareket planı oluşturmanın önemine değinmektedir.

Sporda çocuk korumaya yönelik güvenlik protokolü (Founders Group, 2014), politika geliştirme, ortaklarla çalışma, tavsiye ve destek sistemi kurma, çocuk korunmayla ilgili endişelere yanıt verme prosedürleri oluşturma, çocuklar için riskleri en aza indirme, davranış kodları ve yönergeleri düzenleme, uzman personel işe alma, eğitimi ve iletişimi, süreç izleme ve değerlendirme olmak üzere sekiz önlem olarak belirlenmiştir.

Federasyonlar ve kulüpler dahil olmak üzere tüm spor örgütleri, çocuk koruma prosedürleri geliştirip uygulayarak, sporda çocuklara yönelik şiddet ve bireysel, ilişkisel ve örgütsel tehditleri en aza indirmeye

yönelik olarak spor sistemlerinde sağlıklı bir spor kültürünü teşvik edebilirler (Mountjoy vd., 2015). Spor alanında çocuklar için bu çerçevede kurumsal bir güvenlik kültürü yaratmak gerekmektedir. Bunu sağlayabilmek için, öncelikle sporcu aileleri, idareciler ve antrenörler tarafından güvenli spor çevresi ve çocuk koruma konularının idrak edilmesi şarttır.

2.6. Spor ve Türkiye’de Sığınmacı Çocuklar

Spor programları, özellikle mülteci kamplarındaki çocuklarda psikiyatrik bozuklukların tedavisinde benzersiz ve etkili bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukluk travmalarıyla başa çıkmaya yardımcı olmaya yönelik standart batı yöntemleri, bir mülteci kampı ortamındaki bu kadar çok çocuk için uygun bir yaklaşım değildir. Spor programları, özellikle çocuklarda psikososyal refah düzeyinin artmasında önemli bir faktör olan dayanıklılığa destek olur. Ayrıca, mültecilerin kendi kültürleri değerlendirilerek sportif müdahale geliştirildiği takdirde, spor programları önemli ölçüde daha etkili sonuçlar vermektedir (Chastanet, 2020). Sporda çocuklara yönelik spor programları ve koruyucu prosedürler geliştirmek, kapsayıcı bir iklim ve güvenlik kültürü yaratmak, aynı zamanda hem toplumun hem de topluluğun dayanıklılığını eşgüdümlü olarak artıracaktır. Özellikle Türkiye gibi jeopolitik konuların önem arz ettiği, farklı alt kültürlerin bir arada yaşadığı ve son yıllarda göçmen sorunu gibi konulardan etkilenen bölgelerde, bir güvenlik kültürü yaratmanın ve güvenli spor uygulamaları yapmanın katma değerinin daha yüksek olacağı açıktır.

Türkiye farklı ülkelerden gelen göçmenlere ev sahipliği yapan ülkeler arasında en ön sıralarda yer almaktadır. Ülkedeki kayıtlı Suriyeli göçmen sayısının yaklaşık 3,5 milyon olduğu ve bunların %8’inin 5-11 yaş aralığında çocuklar olduğu tespit edilmiştir. Göçmen çocuklar geldikleri andan itibaren başta eğitim olmak üzere, birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın koordinatörlüğünde bu göçmen çocukların okullara dahil edilmesi için, çeşitli programlar uygulanmaktadır. Bununla birlikte, sporun mülteci çocukların topluma dahil edilmesinde fayda sağlama ve kültürlerarası diyalogu destekleme gibi kabul edilen rollerine rağmen, farklı ülkelerde ve Türkiye’de bu görevi üstlenen sınırlı sayıda spor programının olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, göçmen çocukların toplum tarafından dahil edilmelerini futbol aracılığıyla desteklemeyi amaçlayan Futbol Kardeşliği Projesi’nde, 9-11 yaşlarında Türk vatandaşı kız ve erkek çocuklarla birlikte, Suriye kökenli kız ve erkek çocuklar yer almıştır.

Pandemi dönemine kadar her sene bahar döneminde devam eden projeye katılan farklı eğitim kurumları ve çocuklar, adil oyun, eşitlik, takım ruhu ve dostluk ilkelerine dayalı 10 hafta boyunca devam eden bir Grassroots futbol programına katılmıştır. Projede ilkökul öğretmenleri gözlemci olarak yer almıştır. Uygulamalarda lider olarak yer alan spor bilimleri fakültesi öğrencileri, eğitsel oyunlar, temel futbol becerileri, spor değerleri ve sosyal içerme konularında ders aldıktan sonra projeye dahil edilmişlerdir (Hacısoftaoğlu ve Uslu, 2018b: 107). Proje devam ederken bu fenomeni tanımlayabilmek amacıyla ilkökul öğretmenleriyle, üniversite öğrencileriyle ve katılımcı çocuklarla odak grup görüşmeleri de yapılmıştır. Nitel analizler sonucunda; başlangıçtaki endişeler, proje sırasındaki sorunlar ve etkinliğin olumlu sonuçları

olmak üzere üç tema ortaya çıkmıştır (Hacısoftaoğlu ve Uslu, 2018a: 31). Tekrarlanan eğitsel oyunlar, çocukların yaşına uygun futbol istasyonları ve Grassroots uygulaması önceki senelerin çıktıklarına ve okulların idarecileri ile yapılan görüşmelere göre iyileştirilmiştir.

Çocuk futbolu faaliyetlerinde farklı uygulamaların ve ölçme araçlarının kullanılması, programın hedeflerine ulaşmasında bir performans göstergesi olarak Grassroots'un esaslarına yönelik çalışmalar yapılmasına, psikososyal göstergelerin iyileşmesine ve toplumsal gelişime katkı sağlayacaktır (Uslu ve Esen, 2018: 385-386). Bu kapsamda araştırmanın hipotezi, Türkiye'de yaşayan Türk ve Suriyeli ilköğretim öğrencilerinin kapsayıcı grassroots sporu etkinlikleri dahilinde çocuk futboluna ve şenliğine katılmasının çocukların psikolojik iyi olma halleri üzerinde okula uyumları ile birlikte pozitif etki yaratacağı yönündedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmada deneysel yöntem ve sırasal araştırma deseni seçilmiş, amaçlı tipik durum örnekleme yöntemiyle 2017-2018 eğitim-öğretim bahar döneminde ilköğretim seviyesinde, Türk ve Suriyeli öğrencilerin eğitim-öğretim gördüğü İstanbul ili Pendik ve Sultanbeyli ilçelerinde seçilen okullarda iki ay süren bir uygulama ve envanter çalışması yapılmıştır. Araştırmanın örneklemi olarak İstanbul Anadolu Yakası'ndaki sığınmacı öğrencilerin eğitim gördüğü ilköğretim okullarındaki 2., 3. ve 4. sınıflarda farklı şubeler belirlenmiştir. Saha uygulaması için, kaymakamlık ve ilçe milli eğitim müdürlüğü izinleri alınarak öğrenciler belediyenin verdiği destekle sağlanan servis ile futbol sahasına götürülüp getirilmiştir.

Araştırmacı grubu tarafından envanter oluşturulduktan sonra Arapçaya, sonra yeniden Türkçeye çevrilerek uyarlaması yapılmıştır. Her iki dilde de 2018 yılı bahar döneminde veriler toplanmıştır. Uygulamanın öncesinde ve sonrasında anket formu yardımıyla, veli onamı alınan gönüllü katılımcıların "okula uyum", "futbol algısı" ve "psikolojik iyi olma" düzeyleri ölçülmüştür. Tüm çocuklara ön test ve son test uygulanmıştır. Cevaplayanlara, her bir maddeye ilişkin kendi durumlarını değerlendirmelerine olanak sağlayacak 4'lü bir ölçek sunulmuştur (1= Hayır, 2= Pek Katılmıyorum, 3= Kısmen Evet, 4= Evet). Tüm gönüllü katılımcılara uygulama öncesinde ve sonrasında aynı envanter uygulanmış, ancak öğrencilerin bir kısmı testlerden sadece birine katıldığı için, toplam 211 tane ön ve son test sonucu analize dahil edilebilir olarak kabul edilmiştir.

Sahada çocuklara eğitim vermek ve etkinlik istasyonlarında liderlik yapmak üzere spor bilimleri fakültesinde okuyan üniversite öğrencileri rol almıştır. Uygulama öncesinde öğretmenlik yapacak öğrencilerin tümüne Türkiye Futbol Federasyonu tarafından sabah teorik, öğleden sonra saha uygulaması olmak üzere 2 günlük "Gönüllü Liderlik Kursu" verilmiştir. Ayrıca sahada çocuklara liderlik yapacak bu öğrencilere üniversitedeki alan uzmanları tarafından spor eğitiminde pedagojik yaklaşımlar, çocuk ve ergenlere yönelik antrenörlük davranışları, iş sağlığı ve spor güvenliği, çocuk hukuku, çocuk koruma, çocuk psikolojisi, psikososyal gelişim, spor iletişimi, esenlik ve sporda pozitif psikoloji anlatılmıştır. 8 hafta boyunca haftada 3 seans olacak şekilde Türk ve Suriyeli çocuklarla saha uygulaması ve kapanış şenliği

yapılmış, program sonunda çocuklara cevaplandırmaları için son test sunulmuştur. Program boyunca koordinatörlük yapan öğretim üyeleri tarafından saha uygulamaları takip edilmiş, uzman bir klinik psikolog tarafından çocuklara liderlik yapan üniversite öğrencilerine çocuklarla etkileşimlerine yönelik destek ve danışmanlık verilmiştir.

Araştırmanın bağımlı değişkeni çocukların psikolojik iyi olma halidir. Çalışmanın bağımsız değişkenleri ise, okula uyum ve çocukların futbol algısıdır. İlköğretimdeki öğrencilere, uygulamalar öncesinde ve kapanış şenliğinin ertesinde okullarında gönüllü katılımı çalışmanın envanteri uygulanmıştır. Envanterdeki ölçekler, araştırmacılar tarafından literatür incelenerek oluşturulmuştur. “Okula Uyum” ölçeği (Uz-Baş, 2003), uluslararası literatürdeki ölçeklerdeki ifadeler incelenerek ve Türkçe’ye uyaralanarak öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri için oluşturulmuştur. “Futbol Algısı” ölçeği benzer bir çalışma alanyazında bulunmadığı için, ifadeler araştırmacı tarafından UEFA’nın Grassroots literatüründen toplanarak 3 kişiden oluşan uzmanlar yardımıyla envantere eklenmiştir. Psikolojik iyi olma hali, literatürdeki ifadelerden yola çıkılarak araştırmacılar tarafından bir araya getirilmiştir. Tanımlayıcı analizler, demografik bulgular, geçerlik-güvenirlilik ve regresyon analizleri SPSS 22 programı aracılığıyla test edilmiştir. Çıkarımsal analizlere geçmeden önce, parametrik testlerden normallik ve varyansların homojenliği ön şartlarının kontrolü Kolmogorov Smirnov ve Levene testi ile yapılmıştır, dağılım grafikleri de incelenerek veri setinin normal ve homojen dağıldığı kabul edilmiştir.

Envanterde kullanılan ölçeklere SPSS’de varimax döndürmesi ile faktör ve iç tutarlılık analizleri uygulanmıştır. Her ölçek ayrı ayrı faktör analizden geçirilmiş ve güvenilirlikleri Cronbach Alpha değerleri ile test edilmiştir, Okula uyum ölçeği güvenilirlik katsayısı 0,80 üzerinde ve güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır, psikolojik iyi olma hali ölçeklerinin 0,70 üzerinde ve kabul edilebilir derecede güvenli, futbol algısı ise güvenilirlik katsayısı 0,60 üzerinde sorgulanarak kabul edilebilir düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır (George ve Mallery, 2003). Fark analizleri için, eşleştirilmiş örneklem t-testi yapılmış, araştırmanın hipotezine yönelik olarak psikolojik iyi olma hali üzerinde, okula uyumun ve çocuğun futbol algısının etkisini belirleyebilmek amacıyla aşamalı ve çoklu regresyon analizleri uygulanmıştır.

4. BULGULAR

Katılımcıların 68’i 2. sınıf (%32,2), yine 68’i 3. sınıf (%32,2), geriye kalan 75’i ise 4. sınıf (%32,2) öğrencileridir. Örneklemin %48,8’i kadın, %51,2’si erkek öğrencilerden oluşmaktadır, yaş ortalaması 9,14’tür. Katılımcıların aileleri Pendik ve Sultanbeyli ilçelerinde yaşamaktadır. Tüm ölçeklerin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları 0,60 üzerinde olup kabul edilebilir derecede güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Okula uyum ölçeğindeki 11 ifade iki boyut (okul doyumunu ve eğitimin işleyişi) altında toplanmış ve bu faktörlerin kavramı istatistiksel olarak toplam açıklayıcılığının %55,67 olduğu bulunmuştur. Okula uyuma ilişkin ifadeler, madde yükleri, boyutlar ile geçerlilik ve güvenilirlik değerleri Tablo 4.1’de aktarılmıştır.

Tablo 4.1. Okula Uyum Faktör ve İç Tutarlılık Sonuçları

Okula Uyum	Madde Ağırlığı
Boyut 1: Okul Doymu (Boyut Açıklayıcılığı=%29,509/Cr. Alfa=%79,7)	
Okula gitmeyi severim.	,641
Okul eğlencelidir.	,622
Öğrenmek güzeldir.	,619
Okul dersleri eğlencelidir.	,578
Öğrenmek beni mutlu eder.	,521
Okuldaki günlerim güzeldir.	,459
Boyut 2: Eğitimin İşleyişi (Boyut Açıklayıcılığı=%26,165/Cr. Alfa=%77,6)	
Öğretmenlerim dersleri iyi işlerler.	,699
Aldığım eğitimden memnunum.	,613
Sınıf arkadaşlarımla iyi geçinirim.	,581
Okulumda, olumlu duygular yaşarım.	,549
Verilen ödevlerden memnunum.	,467
N	211
Toplam Açıklayıcılık Yüzdesi:	55,674
KMO Değeri:	,802
Bartlett Manidarlık:	,000
Yaklaşık Ki-Kare:	757,153

Futbol algısı ölçeğindeki 8 önerme üç boyut (futbola toplumsal bakış, futbolun evrenselliği ve futbol birlikteliği) altında toplanmış ve bu faktörlerin kavramı toplam açıklayıcılık yüzdesinin %62,95 olduğu tespit edilmiştir. Futbola toplumsal bakış altında toplanan ayrımcı iki ifade, ölçeğin işlevselliği için boyut ortalaması hesaplanırken ters kodlanmıştır. Futbol algısına ilişkin ifadeler, madde yükleri, boyutlar ile geçerlilik ve güvenilirlik değerleri Tablo 4.2'de aktarılmıştır.

Tablo 4.2. Futbol Algısı Faktör ve İç Tutarlılık Sonuçları

Futbol Algısı	Madde Ağırlığı
Boyut 1: Futbola Toplumsal Bakış (Boyut Açıklayıcılığı=%22,369/Cr. Alfa=%68,8)	
Futbolu yalnızca erkekler oynar. (-)	,501
Futbolda kazanmak önemlidir. (-)	,422
Futbolu herkes oynayabilir.	,408
Boyut 2: Futbolun Evrenselliği (Boyut Açıklayıcılığı=%20,354/Cr. Alfa=%67,0)	
Futbol eğlenmek içindir.	,524
Futbol oynarken herkes eşittir.	,524
Boyut 3: Futbol Birlikteliği (Boyut Açıklayıcılığı=%20,227/Cr. Alfa=%66,3)	
Futbolda birlikte oynamayı öğrenirim.	,469
Futbol yeni arkadaşlar kazandırır.	,427
Futbol oynamak arkadaşlık duygularını geliştirir.	,401
N	211
Toplam Açıklayıcılık Yüzdesi:	62,950
KMO Değeri:	,535
Bartlett Manidarlık:	,000
Yaklaşık Ki-Kare:	229,072

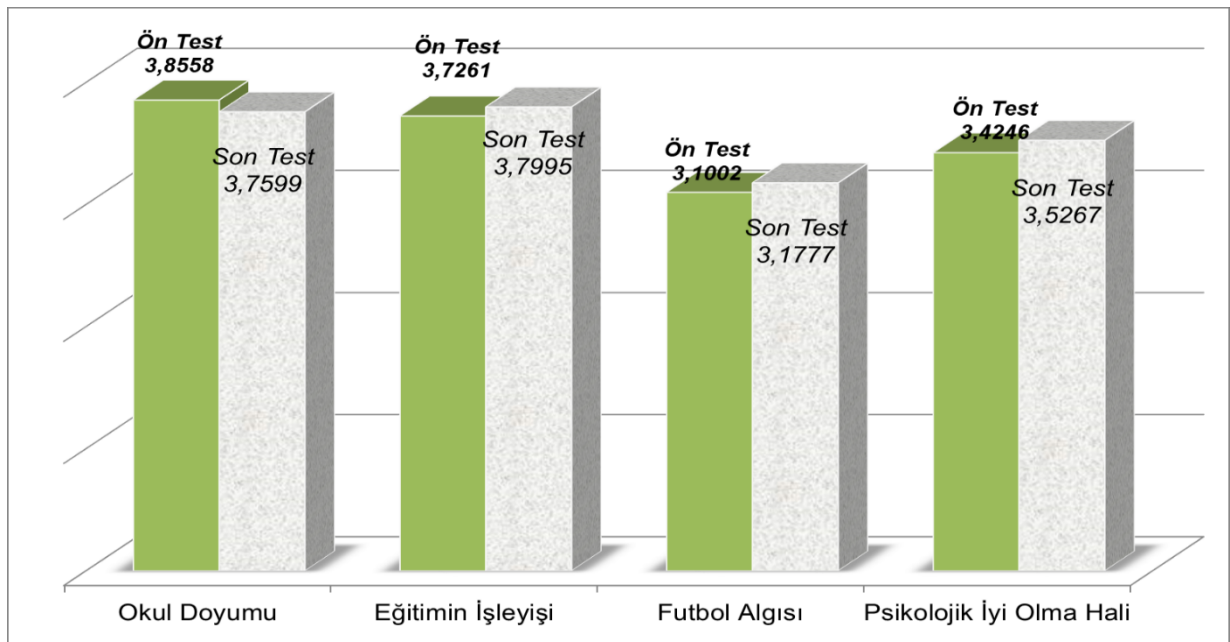
Psikolojik iyi olma hali ölçeği 8 ifadeden oluşan tek bir boyut altında toplanmış ve Cronbach Alpha değeri 0,76 olarak belirlenmiştir. Çocuğun psikolojik iyi olma haline ilişkin ifadeler, madde yükleri, geçerlilik ve güvenilirlik değerleri Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Psikolojik İyi Olma Hali Faktör ve İç Tutarlılık Sonuçları

Psikolojik İyi Olma Hali	Madde Ağırlığı
Karşılaştığım sorunları kaygılanmadan ve sinirlenmeden çözerim.	,582
Sorunları çözecek yeni fikirler düşünebilirim.	,562
Takıldığım bir şeyi aşmanın pek çok yolunu bulabilirim.	,558
Ortama, yerine ve zamanına göre arkadaşlarımı rahatlıkla güldürebilirim.	,530
Sınıfımda üstüme düşen görevleri ve arkadaşlarım arasındaki rolümü bilirim.	,516
Arkadaşıma zarar veren davranışlardan kaçınırım.	,513
Başkalarının istek ve ihtiyaçlarına duyarlıyım.	,487
Haksızlığa uğradığımda öfkelenmeden doğru bir tepki verebilirim.	,465
N	211
Açıklayıcılık Yüzdesi:	57,795
Cronbach Alfa:	64,1
KMO Değeri:	,764
Bartlett Manidarlık:	,000
Yaklaşık Ki-Kare:	195,809

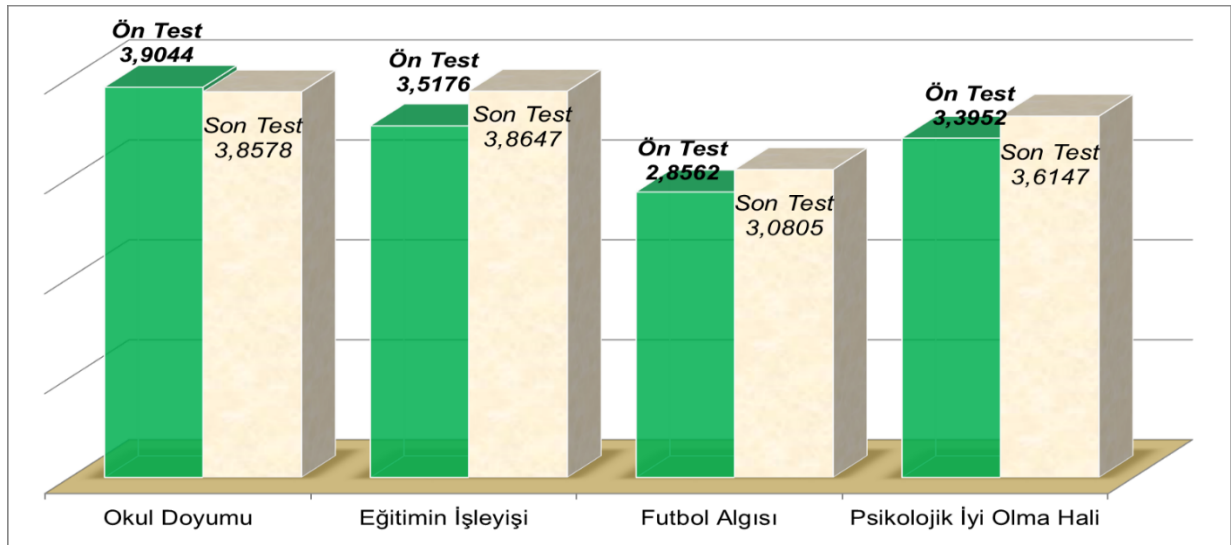
Okul doyumunu, eğitimin işleyişi, futbol algısı ve psikolojik iyi olma seviyeleri açısından, uygulama öncesinde ve sonrasında anlamlı fark ($p < 0.05$) olduğu görülmektedir. Tüm sınıflar bir arada değerlendirildiğinde; okula uyumun alt boyutlarından okul doyumunu uygulama sonrasında azalırken, diğer alt boyut olan eğitimin işleyişi ile ilgili algı ise artmıştır. Futbol algısı ve psikolojik iyi olma hali de yükselmiştir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4. Uygulama Öncesi ve Sonrası Arasında Değişkenlerin Farklılaşması

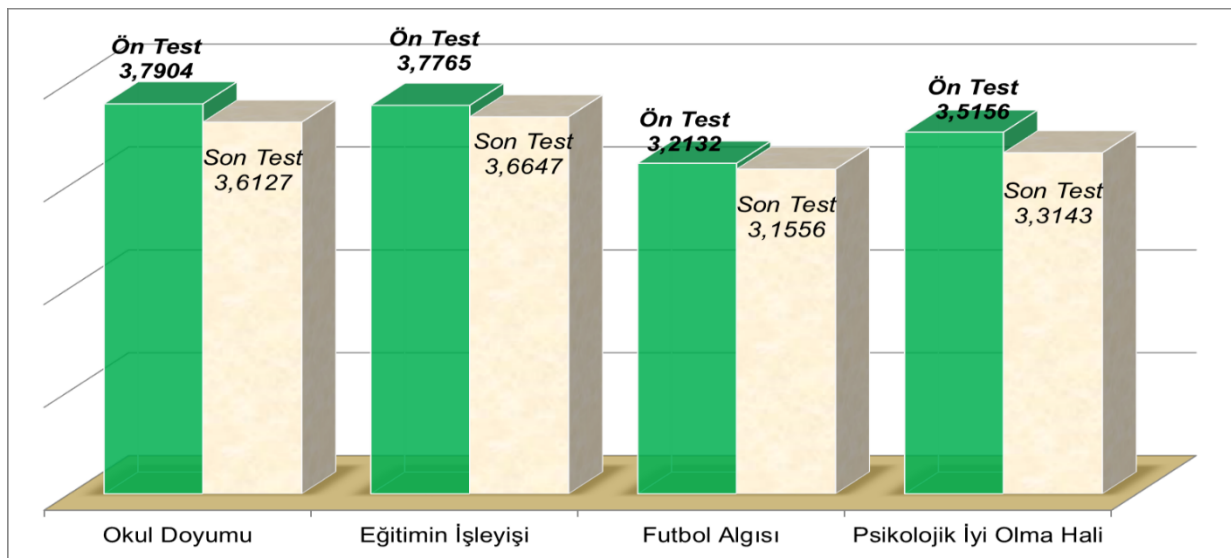
İlköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin uygulama ön ve son test düzeyleri arasında, okul doyumunu ($t=1.253$, $p=.215$) yönünden fark bulunmazken, eğitimin işleyişi ($t=-4.414$, $p=.000$), futbol algısı ($t=-4.081$, $p=.000$) ve iyi olma hali ($t=-3.823$, $p=.000$) açısından anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Uygulama sonrasında, eğitimin işleyişinin, futbol algısının ve psikolojik iyi olma halinin arttığı bulunmuştur (Tablo 4.5).

Tablo 4.5. İlköğretim İkinci Sınıf Öğrencilerinin (n=68) Uygulama Sonrası Tutumlarının Farklılaşması

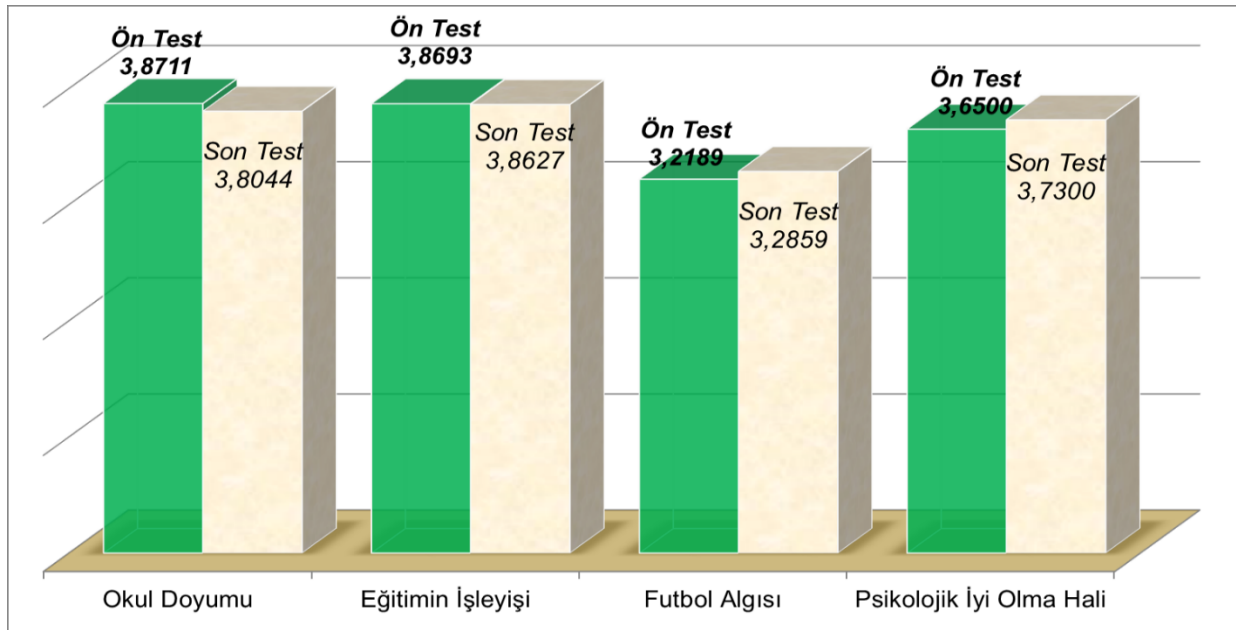
İlköğretim üçüncü sınıf öğrencilerinin uygulama ön test ve son test düzeyleri arasında, eğitimin işleyişi ($t=1.785$, $p=.079$) ve futbol algısı ($t=1.168$, $p=.247$) yönünden fark bulunmazken, okul doyumunu ($t=3.217$, $p=.002$) ve psikolojik iyi olma hali ($t=4.277$, $p=.000$) açısından fark olduğu tespit edilmiştir. Üçüncü sınıfta uygulama sonrasında okul doyumunun ve psikolojik iyi olma halinin azaldığı görülmektedir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6. İlköğretim Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin (n=68) Uygulama Sonrası Tutumlarının Farklılaşması

İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin uygulama ön test ve son test düzeyleri arasında, okul doyumu ($t=1.944$, $p=.056$), eğitimin işleyişi ($t=.202$, $p=.841$) ve futbol algısı ($t=-1.844$, $p=.069$) açısından fark görülmezken, psikolojik iyi olma halinin ($t=-2.608$, $p=.011$) farklılaştığı bulunmuştur. Uygulama sonrasında dördüncü sınıf öğrencilerinin psikolojik iyi olma halinin arttığı belirlenmiştir (Tablo 4.7).

Tablo 4.7. İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin (n=75) Uygulama Sonrası Tutumlarının Farklılaşması

Uygulama öncesinde, öğrencilerin psikolojik iyi olma hali üzerinde okula uyumun anlamlı ve pozitif bir etkisi varken, futbol algısının herhangi yönde bir katkısı bulunmamaktadır (Tablo 4.8, Model 1).

Tablo 4.8. Uygulama Öncesinde Çocukların Psikolojik İyi Olma Halini Etkileyen Değişkenlere İlişkin Regresyon Sonucu

Model	Düz. R ²	F	Bağımsız Değişkenler	Beta	St. Hata	T
1	,116	14,773***	(Sabit)	1,792	,340	5,265***
			Okula Uyum	,467	,087	5,373***
			Futbol Algısı	-,012	,054	-,220

Bağımlı değişken: Psikolojik İyi Olma Hali (Ön Test)

(***) 0,001 seviyesinde manidar, (**) 0,01 seviyesinde manidar, (*) 0,05 seviyesinde manidar

Uygulama sonrasında ise, öğrencilerin psikolojik iyi olma hali üzerinde uygulama öncesindeki okula uyumun ve futbol algısının anlamlı ve pozitif bir katkısı görülürken (Tablo 4.9, Model 2), uygulama sonrasındaki okula uyumun ve futbol algısının psikolojik iyi olma halini daha güçlü bir şekilde pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir (Tablo 4.9, Model 4).

Tablo 4.9. Uygulama Sonrası Çocukların Psikolojik İyi Olma Halini Etkileyen Değişkenlere İlişkin Aşamalı Regresyon Sonuçları

Model	Düz. R ²	F	Bağımsız Değişkenler	Beta	St. Hata	T
2	,077	9,721 ***	(Sabit)	1,845	,391	4,719***
			Okula Uyum	,333	,100	3,334**
			Futbol Algısı	,136	,062	2,196*
3	,227	21,540 ***	(Sabit)	1,023	,380	2,692**
			Okula Uyum	,029	,103	,281
			Futbol Algısı	,184	,057	3,229***
			Okula Uyum (Son Test)	,482	,075	6,434***
4	,275	20,885 ***	(Sabit)	,567	,387	1,465
			Okula Uyum	,115	,102	1,129
			Futbol Algısı	,010	,072	,147
			Okula Uyum (Son Test)	,405	,075	5,366***
			Futbol Algısı (Son Test)	,303	,079	3,829***

Bağımlı değişken: Psikolojik İyi Olma Hali (Son Test)

(***) 0,001 seviyesinde manidar, (**) 0,01 seviyesinde manidar, (*) 0,05 seviyesinde manidar

Uygulama sonrasında, uygulama öncesindeki okula uyumun alt boyutlarından okul doyumunun ve futbol algısının alt boyutlarından futbol birlikteliğinin psikolojik iyi olma haline pozitif katkısı olduğu (Tablo 4.10, Model 5), ancak son testte okula uyumun alt boyutlarından uygulama sonrasındaki eğitimin işleyişinin iyi olma haline güçlü ve pozitif bir etkisi olduğu (Tablo 4.10, Model 6), bunun yanında futbol algısının alt boyutlarının da iyi olma haline ayrı ayrı pozitif katkı yaptığı tespit edilmiştir (Tablo 4.10, Model 7).

Tablo 4.10. Uygulama Sonrası Çocukların Psikolojik İyi Olma Halini Etkileyen Alt Boyutlara İlişkin Aşamalı Regresyon Sonuçları

Model	Düz. R ²	F	Bağımsız Değişkenler	Beta	St. Hata	T
5	,123	6,909 ***	(Sabit)	1,422	,417	3,412***
			Okul Doyumu	,392	,098	3,981***
			Eğitimin İşleyişi	-,019	,072	-,258
			Futbola Toplumsal Bakış	,023	,044	,527
			Futbolun Evrenselliği	,008	,033	,256
			Futbol Birlikteliği	,168	,050	3,336***
6	,237	10,314 ***	(Sabit)	,802	,420	1,909
			Okul Doyumu	,120	,116	1,031
			Eğitimin İşleyişi	-,040	,068	-,597
			Futbola Toplumsal Bakış	,036	,041	,879
			Futbolun Evrenselliği	,026	,031	,838
			Futbol Birlikteliği	,128	,047	3,047**
			Okul Doyumu (Son Test)	,082	,098	,836
Eğitimin İşleyişi (Son Test)	,373	,100	3,726***			
7	,269	9,580 ***	(Sabit)	,461	,426	1,084
			Okul Doyumu	,081	,115	,710
			Eğitimin İşleyişi	,045	,071	,628
			Futbola Toplumsal Bakış	,003	,043	,061
			Futbolun Evrenselliği	-,017	,036	-,465
Futbol Birlikteliği	,027	,043	,286			

Okul Doyumu (Son Test)	,079	,096	,824
Eğitimin İşleyişi (Son Test)	,335	,100	3,360**
Fut. Toplu. Bakış (Son Test)	,094	,041	2,285*
Fut. Evrenselliği (Son Test)	,091	,043	2,137*
Futbol Birlikteliği (Son Test)	,146	,046	3,180**

Bağımlı değişken: Psikolojik İyi Olma Hali (Son Test)

(***) 0,001 seviyesinde manidar, (**) 0,01 seviyesinde manidar, (*) 0,05 seviyesinde manidar

Uygulama öncesinde, eğitimin işleyişinin Türk öğrencilerin psikolojik iyi olma hali üzerinde anlamlı ve pozitif bir katkısı bulunmaktadır (Tablo 4.11, Model 8).

Tablo 4.11. Uygulama Öncesi Türk Çocukların Psikolojik İyi Olma Halini Etkileyen Boyutlara İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu

Model	Düz. R ²	F	Bağımsız Değişkenler	Beta	St. Hata	T
8	,247	9,149 ***	(Sabit)	,889	,520	1,709
			Okul Doyumu	,231	,117	1,969
			Eğitimin İşleyişi	,570	,143	3,994***
			Fut. Toplu. Bakış	-,053	,061	-,866
			Fut. Evrenselliği	-,087	,076	-,149
			Futbol Birlikteliği	-,001	,055	-,013

Bağımlı değişken: Psikolojik İyi Olma Hali

(***) 0,001 seviyesinde manidar, (**) 0,01 seviyesinde manidar, (*) 0,05 seviyesinde manidar

Uygulama sonrasında ise, okula doyumun ve futbol birlikteliğinin Türk öğrencilerin psikolojik iyi olma haline pozitif etkisi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.12, Model 9).

Tablo 4.12. Uygulama Sonrası Türk Çocukların Psikolojik İyi Olma Halini Etkileyen Boyutlara İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları

Model	Düz. R ²	F	Bağımsız Değişkenler	Beta	St. Hata	T
9	,250	9,274 ***	(Sabit)	,874	,430	2,033*
			Okul Doyumu (Son Test)	,201	,101	1,996*
			Eğitimin İşleyişi (Son Test)	,234	,123	1,907
			Fut. Toplu. Bakış (Son Test)	,077	,068	1,142
			Fut. Evrenselliği (Son Test)	,089	,059	1,497
			Futbol Birlikteliği (Son Test)	,137	,060	2,284*

Bağımlı değişken: Psikolojik İyi Olma Hali (Son Test)

(***) 0,001 seviyesinde manidar, (**) 0,01 seviyesinde manidar, (*) 0,05 seviyesinde manidar

Uygulama öncesinde, okula uyumun Suriyeli öğrencilerin psikolojik iyi olma hali üzerinde herhangi bir katkısı görülmezken, futbol birlikteliğinin pozitif bir katkısı bulunmaktadır (Tablo 4.13, Model 10).

Tablo 4.13. Uygulama Öncesi Suriyeli Çocukların Psikolojik İyi Olma Halini Etkileyen Boyutlara İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu

Model	Düz. R ²	F	Bağımsız Değişkenler	Beta	St. Hata	T
10	,026	1,457	(Sabit)	3,214	,770	4,176***
			Okul Doymumu	,005	,192	-,026
			Eğitimin İşleyişi	-,026	,075	-,346
			Fut. Toplu. Bakış	-,043	,067	-,640
			Fut. Evrenselliği	,022	,043	,502
			Futbol Birlikteliği	,163	,077	2,121*

Bağımlı değişken: Psikolojik İyi Olma Hali

(***) 0,001 seviyesinde manidar, (**) 0,01 seviyesinde manidar, (*) 0,05 seviyesinde manidar

Uygulama sonrasında ise, eğitimin işleyişinin ve futbol birlikteliğinin Suriyeli öğrencilerin psikolojik iyi olma haline pozitif etkisi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4.14, Model 11).

Tablo 4.14. Uygulama Sonrası Suriyeli Çocukların Psikolojik İyi Olma Halini Etkileyen Boyutlara İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları

Model	Düz. R ²	F	Bağımsız Değişkenler	Beta	St. Hata	T
11	,273	7,385 ***	(Sabit)	,510	,804	,634
			Okul Doymumu (Son Test)	-,164	,101	-1,108
			Eğitimin İşleyişi (Son Test)	,689	,123	2,959**
			Fut. Toplu. Bakış (Son Test)	,035	,068	,513
			Fut. Evrenselliği (Son Test)	,104	,059	1,779
			Futbol Birlikteliği (Son Test)	,175	,060	3,239**

Bağımlı değişken: Psikolojik İyi Olma Hali (Son Test)

(***) 0,001 seviyesinde manidar, (**) 0,01 seviyesinde manidar, (*) 0,05 seviyesinde manidar

Aşamalı ve çoklu regresyon analizleri sonucunda, yapılan uygulama boyunca okula uyumun ve özellikle futbolda birliktelik algısının Türk ve Suriyeli öğrencilerin psikolojik iyi olma hali üzerinde pozitif etkileri olduğu tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA

İlköğretim düzeyinde okul saatleri içinde, sahada spor etkinlikleri düzenlemenin, özellikle küçük sınıflardaki öğrencilere olumlu katkıları olduğu görülmektedir. İlköğretim ikinci sınıftaki öğrencilerin uygulama sonrasında okuldan aldıkları doyum değişmezken, güçlü ve anlamlı şekilde okula uyumun diğer alt boyutu olan eğitimin işleyişine ilişkin algılarının, futbol algısı düzeylerinin ve psikolojik iyi olma hallerinin arttığı bulunmuştur. Üçüncü sınıftaki öğrencilerin ise, uygulama sonrasında okul doyumunun ve psikolojik iyi olma halinin azaldığı görülmektedir. Diğer taraftan, dördüncü sınıf öğrencilerinin psikolojik iyi olma halinin pozitif yönde değiştiği belirlenmiştir. Bulgular, küçük sınıflarda okul saatlerinde futbol uygulamalarının öğrencileri daha fazla etkilediğini göstermektedir.

Çocuk futbolu faaliyetlerinde ölçme araçlarının kullanılmasının, programın hedeflerine kanıta dayalı olarak ulaşılmada bir performans göstergesi olarak kullanılabileceği, çocuğa yönelik psikolojik ve sosyal göstergelerin iyileşmesine, bu aracılıkla toplumsal gelişime katkı sağlayacağı önerilmektedir (Uslu ve Esen, 2018). Araştırma kullanılan ifadelerin boyutlar altında dağılımları ve yükleri incelendiğinde faktörlere ilişkin önermeler artırılarak, ölçeklerin geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. Ancak bu araştırma ile küçük yaşta spor branşlarına ve spor okuryazarlığına yönelik ölçüm araçları geliştirmenin çocuk gelişimi açısından da önemli olduğu görülmektedir.

Özellikle travmatize olmuş göçmen çocuklara yardım etmenin çözümü genellikle bir çocuk psikoloğu ile ziyarette bulunmak kadar basit değildir, esasen sığınmacıların yaşadığı yerlerde grup tedavileri daha uygulanabilir ve potansiyel olarak daha etkilidir. Spor programları, çocukların yaşadıkları şiddet ve stresle başa çıkmalarına ve iyileşmelerine yardımcı olur (Chastanet, 2020). Mültecilerin, sığınmacıların ve göçmenlerin topluma uyumu açısından, özellikle çocuk yaşta akranlarıyla beraber yaptıkları etkinlikler bir kaynaştırma aracı olarak rol oynamaktadır. Ancak özellikle sığınmacı çocuklara yönelik uygulamaların çoğu, kısa vadeli dil kazanımına yönelik geçici çözümlere dayanmaktadır. Sportif etkinlikler aracılığıyla Türkiye’de sığındıkları ilk yıllarda geçici eğitim merkezlerinde ilköğrenime devam eden Suriyeli çocuklar ile Türk öğrenciler arasındaki uyumun arttığı, çocuklarının esenliklerinin olumlu etkilendiği ve aralarındaki ilişkilerin geliştiği görülmüştür (Uslu vd., 2017). Araştırmadaki bulgulara göre, çocuk futbolu uygulaması boyunca birlikte eğitim gören çocukların okula uyumunun ve özellikle futbolda birliktelik algısının Türk ve Suriyeli öğrencilerin psikolojik iyi olma hali üzerinde pozitif etkileri olduğu tespit edilmiştir.

6. SONUÇ

Spor yoluyla gelişim, spora katılımı sadece performansa yönelik kritik göstergelerdeki artış olarak değil, sosyal göstergelerdeki iyileşme ve topyekûn refahın artması açısından da değerlendirmektedir. Sporun barış, bütüncül eğitim ve sosyal kalkınma gibi olumlu sonuçlar için mükemmel bir araç olabileceğini öne süren IOC Olimpik Değerler Eğitim Programı ile sporun benzersiz bir potansiyel olduğunu kabul ederek çocukların/gençlerin toplumsal ve Olimpik değerleri özümsemeleri için ilham vermek kaynağı olabileceğini savunmuştur (IOC, 2021b). Bu noktadan hareketle çalışma kapsamında futbola özgü değerlere yönelik uygulamaların ve psikososyal ölçüm araçlarının geliştirilmesi, futbola kültürel bir bakış açısı içermesinin yanı sıra, toplumsallaşmaya, sosyal katılıma ve evrenselliğe gönderme yapan boyutlarla şekillenmektedir. Bu araçların geliştirilmesi ve spor faaliyetlerinde kullanılması, Grassroots programının hedeflerine ulaşmada bir performans göstergesi olarak programın esasları üzerinden yapılacak uygulamalara ve çalışmalara katkı sağlayacaktır (Uslu ve Esen, 2018). Aynı zamanda farklı nitelikleri olan çocukların bir arada etkinliklere katılmaları da, kapsayıcılığa, içermeye ve korumaya yönelik politikalar için önem arz etmektedir. Eğitimin bir parçası olarak planlanacak olan spor, toplumsal sağlık, huzur ve barış için insanın bütünlüğüne ve tüm kişiliğine katkıda bulunacak şekilde değerlendirilmelidir. Çünkü spor aracılığı ile çocuk/gençlere birçok değer hakkında farkındalık sağlamak mümkündür (IOC, 2021b). IOC'nin değer

temelli öğretme ve öğrenme olanakları spor ve fiziksel aktiviteyi kültürel ve eğitimsel bir çerçevede bütünleştirmek gerektiğini savunmaktadır (Sports Journal, 2011). Sahadaki gözlemler de özellikle dezavantajlı gruplardan başlayarak çocuk ve genç gruplarının bütünleşik uygulamalara daha fazla katılım gösterdiklerini düşündürmektedir.

Buradan yola çıkarak, toplumun tabanına yönelik düzenlenecek programlar ve sportif etkinliklerle çocukların daha erken yaşlarda sporla tanıştırılması, böylece fiziksel aktivitenin çocuk ve ailesinden başlayarak yaygınlaşması, branşa yönelimin daha küçük yaşlarda, 0-6 yaş arasından itibaren belirlenebilmesi ve okullarda daha erken yaş aralığında temel spor eğitiminin verilmesi mümkün olabilir. Ana sınıfları dahil olmak üzere, bu sürece ilkokulların ve özellikle daha küçük sınıfların dahil edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada yapılan Grassroots çocuk futbolu etkinlikleri ve kapanış şenliği sonucunda ikinci sınıf öğrencilerinin daha olumlu etkilendiği, futbol algısının ve özellikle futbolda birlikteliğin Türk ve Suriyeli öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğu anlaşılmaktadır. Küçük ve Koç'a (2004) göre spor, bir takım fiziksel aktiviteler bütünü olmasının yanı sıra, insanlara bir kişisel ve sosyal kimlik hissi ve grup üyeliği duygusu vermesi ile bireyin sosyalleşmesine yardımcı olan bir kavramı ifade etmektedir. Bu yüzdendir ki, erken yaşlarda sporla tanışan bireylerin kimlik oluşturmada spora yapmayan bireylere oranla daha avantajlı olduğu düşünülmektedir. Bu etkilerin çocukların arasındaki etkileşim ve kurulan arkadaşlık duygularından ne derece etkilendiği de ileride yapılacak araştırmalarda ele alınmalıdır. Spor bu etkileşimin en fazla olduğu yerlerden bir tanesidir. Oyun ve aktivite sırasında yardımlaşma, dayanışma gibi arkadaşlık değerinin alt boyutlarının bu doğrultuda arkadaşlık değerinin geliştiği ve bu yol ile de empati duygusunun geliştiği düşünülmektedir. IOC Olimpik Değerler Eğitimi ile olimpik değer olan arkadaşlık değerinin altını çizmektedir. IOC arkadaşlık değerini "Olimpik Hareketin kalbi" olarak tanımlamaktadır. Spor sayesinde birlik-beraberlik, takım ruhu, eğlence ve pozitif bir yaşam sürerek daha barışçıl ve daha iyi bir dünya inşa etmeyi hedefler. Bireyler arasında ve dünyadaki tüm insanlar arasında karşılıklı anlayış için sporu bir araç olarak görmeye teşvik eder. (IOC, 2016).

Aktif yaşam alanında çocuklara ve gençlere yönelik güvenli spor alanları oluşturabilmek için, önceden tanımlanmış süreçleri ve yapılandırılmış aşamaları içeren bir sporcu güvenliği sistemi kurmak ve bu sistemi kurumsallaştırarak olimpik değerlerle harmanlayarak bir güvenlik iklimine dönüştürmek gerekmektedir. Spor federasyonları ve kulüpler, çocuk koruma prosedürleri geliştirerek sporda çocuklara yönelik tehdit, istismar ve şiddeti en aza indirmeye yönelik olarak spor sistemlerinde sağlıklı bir spor kültürü geliştirmek zorundadır. Her ne kadar bu süreçler ve prosedürler spor tesislerinde yürütülecek olsa da, sporda güvenlik kültürünü planlama ve denetleme işlevi, her federasyonun kendi alanıyla ilgili diğer paydaşları bir araya getirip, spor üst kurullarını ve üniversitelerin ilgili fakültelerini de dahil ederek düzenlemesi gereken bir sorumluluğu beraberinde getirmektedir.

Ayrıca çocuk futbolunun ve çocuk korumanın öneminin spor kulüplerince ve küçük yaş antrenörlerince anlaşılmasıyla, özellikle 18 yaş altındaki tüm çocukların daha fazla futbol oynama imkanına kavuşacağı,

lisanslı sporcu olarak branşa katılımcı sayısının artacağı ve futbolda altyapının güçleneceği kabul edilmektedir. Bu sayede elit düzeye yönlendirilebilecek yetenekli gençlerin gelişiminin sağlanmasının yanı sıra, geniş kitlelere spor alışkanlığının çocuk yaşta futbolla kazandırılacağı görülmektedir. Genç yaştaki aktif spor katılımcılarının elit spora devam etmeseler bile, egzersiz alışkanlıklarının ve spor kültürlerinin gelişeceği, gelecekte toplumu şekillendirecek bu bireylerin iyi birer spor okuyazarı ve aktif vatandaş olması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Adams, T. (1995). The Conceptualization and Measurement of Perceived Wellness, PhD Thesis, Texas University.
- Adams, T., Bezner, J. ve Steinhardt, M. (1997). "The Conceptualization and Measurement of Perceived Wellness: Integrating Balance Across and within Dimensions". *American Journal of Health Promotion*, 11(3), 208-218.
- Alpay, N. (2021). "Sporun Yaygınlaşmasının Gelişmeye Etkileri: Bir İnceleme". *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 33-44.
- Aracı, H. (1999). *Okullarda Beden Eğitimi*. Ankara:Bağırhan Yayınevi.
- Baltacı, G. (2008). *Çocuk ve Spor*. Sağlık Bakanlığı Yayın No. 730, Ankara: Klasmat Matbaacılık
- Başaran, M. (1992). *Oyunlarla Spora Hazırlık*. M.E.B. Yayınları: İstanbul.
- Carter C.S. (2004). Effects of Formal Dance Training and Education on Student Performance, Perceived Wellness and Self-Concept in High School Students, Unpublished PhD Thesis, Florida University.
- Chastanet, T. (2020). *Sports Programs for Refugee Children and their Effect on Psychosocial Wellbeing in the Context of Cultural Sensitivity*. University of Virginia. <https://med.virginia.edu/family-medicine/wp-content/uploads/sites/285/2020/11/Chastanet-refugee-paper.pdf> [Erişim tarihi: 11.10.2021]
- Coakley, J. (2011). "Youth Sports: What counts as "Positive Development?" *Journal of Sport and Social Issues*, 35, 306-324.
- Cooper C.L., Dewe, P.J. ve O'Driscoll M.P. (2001). *Organizational Stress, A Review and Critique of Theory, Research, and Applications*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Çamlıyer, H. (1997). *Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun*. Can Ofset Yayıncılık: İzmir.
- Çelik, A. ve Şahin, M. (2013). "Spor ve Çocuk Gelişimi". *International Journal of Social Science*, 6(1), 467-478.
- Deniz, M. A. (2020). Düzenli Egzersiz Yapan ve Yapmayan Bireylerde Esenlik, Mutluluk ve Comt RS4680 Polimorfizm İlişkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Deniz, U. (2017). Ergenlik Dönemindeki Futbolcuların Esenlik Algıları ve Özsaygı Düzeylerinin Performanslarına Etki Eden Değişkenlere göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Esen, S. ve Uslu, T. (2017) "Yönetim Yazını Açısından Dünya'daki Grassroots Örgütlenme Modellerinin Kıyaslanması". *International Conference; The West of The East, The East of the West Proceedings*, Prizren Uksin Hoti University, 4-6 July 2017, Prague, Czechia, ISBN: 978-9944-0637-9-1, ss. 487-488
- Esen, S., ve Uslu, T., (2019). "Türkiye'de 6-12 Yaş Futbolunun (Grassroots) Geliştirme ve Sürdürülmesine Yönelik Model Önerisi". *Journal of Health and Sport Sciences*, 2(3).
- Fahey T.D., Insel P.M. ve Roth W.T. (2014). *Fit&Well: Core Concepts and Labs in Physical Fitness and Wellness*. McGraw-Hill Higher Education, 3-8.
- Fasting, K., Brackenridge, C., Miller, K. ve Sabo, D. (2008). "Participation in College Sports and Protection from Sexual Victimization". *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1, 427-441. doi:10.1080/1612197X.2008.9671883.
- Foster, T., Galjour, C. ve Spengel, S. (2015). "Investigating Holistic Wellness Dimensions during older Adulthood: A Factor Analytic Study". *Journal of Adult Development*, 22, 239-247.

- Founders Group (2014). International Safeguards for Children in Sport. <http://www.sportanddev.org/en/learnmore/safeguarding/> [Erişim tarihi: 21.03.2017]
- George, D. ve Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 4th Edition. Boston: Allyn&Bacon.
- Gürsoy, Ö. ve Sevin, H. D. (2021). "Boş Zaman Aktivitelerine Katılım ile Algılanan Wellness (Esenlik) İlişkisi". *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(42), 5444-5479. doi:10.26466/opus.897041.
- Güven, G. (2006). Kütahya'daki Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Oyun ve Spor Programlarının İncelenip Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Hacısoftaoğlu, İ. ve Uslu, T. (2018a) "Football as a Development Tool for Social Inclusion: Football Friendship Project". *13th European & 29th World Congress Abstract Book*, Fédération Internationale D'éducation Physique (FIEP) Syposium, 26-29 September 2018, İstanbul: Marmara University Press, ISBN: 978-975-400-418-2
- Hacısoftaoğlu, İ. ve Uslu, T. (2018b). "Grassroots Football as an Apparatus for Social Inclusion of Refugee Children in Turkey: The Case of the Football Friendship Project". *ISSA 2018 Book of Abstracts*, 11D.3, World Congress of Sociology of Sport, Université de Lausanne, Switzerland, June 5 - 8, 2018, The 2018 Annual Conference International Sociology of Sport Association
- Harari M. J. (2002). A Psychometric Investigation of a Model Based Measure of Perceived Wellness. Unpublished PhD Thesis, Akron University.
- Hettler B. (1980). "Wellness Promotion on a University Campus". *The Journal of Health Promotion and Maintenance*, 3, 77-95.
- Hoeger W.K. ve Hoeger S.A. (2005). *Fitness and Wellness*. Thomson Wadsworth Publishing, USA.
- Ingersoll, R. E. (1994). "Spirituality, Religion, and Counseling: Dimensions and Relationships". *Counseling and Values*, 38(2), 98.
- IOC (2016). *The Fundamentals of Olympic Values Education: A Sports-Based Programme*, 2nd Edition, OVEP Kit, International Olympic Committee, Department of Public Affairs and Social Development through Sport, Lausanne, Switzerland
- IOC (2021a). "Olympic Charter", International Olympic Committee, Lausanne, Switzerland
- IOC. (2021b). *Sport and Active Society*, International Olympic Committee, Sport and Active Society Commission, <https://olympics.com/ioc/sport-and-active-society> [Erişim tarihi: 11.10.2021]
- Karagözoğlu, C. (2013). "The Perceived Wellness Profile of Turkish Football Referees". *International Journal of Academic Research*, 5(4), 272-275. <https://doi.org/10.7813/2075-4124.2013>.
- Kinney J.K., Rodgers, D.M., Nash, K. A. ve Bray, J.O. (2003). "Holistic Healing for Women with Breast Cancer Through a Mind, Body, and Spirit Self-Empowerment Program". *Journal of Holistic Nursing*, 21, 260-279.
- Korkut-Owen F. ve Owen, D.W. (2012). "İyilik Hali Yıldızı Modeli Uygulanması ve Değerlendirilmesi". *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 24-33.
- Küçük, V. ve Koç, H. (2004). "Psiko-Sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan Ve Spor İlişkisi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10
- Levermore, R. ve Beacom, A. (2009). *Sport and International Development*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Lyras, A. ve Welty Peachey, J. (2011). "Integrating Sport for Development Theory and Praxis". *Sport Management Review*, 14(4), 311-326. doi:10.1016/j.smr.2011.05.006
- Martin, S. (2015). Exercise Self-efficacy and Perceived Wellness in Community College Students, PhD Thesis, M.S.U. Community College Leadership Doctoral Program, USA
- Milroy, J., Orsini, M.M., Abundo, M.L. ve Sidman, C.L. (2013). "College Students' Perceived Wellness Among Online, Face-to-Face, and Hybrid Formats of a Lifetime Physical Activity and Wellness Course". *American Journal of Health Education*, 44, 252-258.
- Mountjoy, M., Rhind, D.J.A., Tiivas, A. ve Leglise, M. (2015). Safeguarding the child athlete in sport: a review, a framework and recommendations for the IOC youth athlete development model. *Br J Sports Med*, 49, 883-886. doi: 10.1136/bjsports-2015-094619
- Özer, M. K. (2019). "Spor Yoluyla Gelişim". *Journal of Health and Sport Sciences*, 2 (1), Editöre Mektup
- Öztürk, F. (1998). *Toplumsal Boyutları İle Spor*. Ankara: Bağırhan Yayınevi

- Pehlivan, H. (2005). *Oyun ve Öğrenme*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Rejeski, W.J., Brawley, L.R. ve Shumaker, S.A. (1996). "Physical Activity and Health Related Quality of Life". *Exercise & Sport Science Review*, 24, 71–108.
- Roscoe L. J. (2009). "Wellness: A Review of Theory and Measurement for Counselors" *Journal of Counseling and Development*, 87, 216-226.
- Schulenkorf, N., Sherry, E. ve Rowe, K. (2016). "Sport for Development: An Integrated Literature Review". *Journal of Sport Management*, 30(1), 22-39.
- Simmons E. L. (2007). A Comparative Study of a Holistic Approach to Wellness: Implications on Quality of Life. Phd Thesis. Touro University International, College of Health Sciences, California.
- Spaaij, R. (2013). "Changing People's Lives for the Better? Social Mobility Through Sport-Based Intervention Programmes: Opportunities and Constraints". *European Journal for Sport and Society*, 10:1, 53-73, doi: 10.1080/16138171.2013.11687910.
- Sports Journal (2011). *Olympic Values Education Programme (OVEP) Progress Report: 2005-2010, Contemporary Sports Issues*, Sports Facilities, Sports Management, Published by the United States Sports Academy, thesportjournal.org/article/olympic-values-education-programme-ovep-progress-report-2005-2010 [Erişim tarihi: 11.10.2021]
- Söyler, D. Y. (2021). Kadınlar Basketbol Liginde Oynayan Sporcuların Beden Beğenme ve Algılanan Esenlik Durumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Anabilim Dalı.
- Sträter, T. ve Behn, S. (2012). *Sport Inclusion Network (SPIN)*, Involving Migrants in Mainstream Sport Institutions, VIDC, Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation.
- Tiryaki, Ş. (2008). *Spor Psikolojisi*. Ankara: Eylül Yayıncılık.
- Tsai C. Y. (2004). The Relationship Between Leisure Participation and Perceived Wellness among Taiwanese Adult Ages 55-75 Years, Unpublished PhD Thesis, Texas Incarnate Word University.
- UNICEF (2019). *Getting into the Game Understanding: The Evidence for Child-Focused Sport for Development*. Report Summary.
- Uslu, T., Hacisoftaoğlu, İ., Esen, S., Ünlü, H. ve Tuna, U. (2017) "Spor Yoluyla Gelişim ve Çocuğun İyi Olma Hali Açısından Türkiye'deki Mülteci Çocuklar ile İlköğretimdeki Öğrenciler Arasındaki Farkların İncelenmesi: Pendik İlçesi Örneği". *15th International Sport Sciences Congress Book of Abstracts*, 15-18 November 2017, Lara-Antalya, KSB912.
- Uslu, T. ve Esen, S. (2018). "6-12 Yaş Grassroots Futboluna Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması". *Uluslararası Rekreasyon ve Spor Yönetimi Kongresi*, 10-13 Mayıs 2018, SB-287, Rekreasyon Çalışmaları ve Araştırmaları Derneği.
- Uslu, T., Esen, S., Tuna, U., Ünlü, H. ve Hacisoftaoğlu, İ. (2018). "Use of Football as a Development Tool for Social Cohesion: The Case of Kavakpınar District". *V. International Multidisciplinary Congress of Eurasia Abstract Book*, Pompeu Fabra University, 24-26 July 2018, Barcelona, Spain, ISBN: 978-605-68882-0-5.
- Uz-Baş, A. (2003). İlköğretim 4. ve 5. Sınıflarda Okuyan Öğrencilerin Sosyal Becerileri ve Okul Uyumu ile Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ünlü, H., Esen, S., Hacisoftaoğlu, İ., Eroğlu, Y., Tuna, U. ve Uslu, T. (2018a). "Training of Trainers in Grassroots Voluntary Leadership Course According to Positive Leadership Approach". *Journal of Health and Sport Sciences (JHSS)*, Vol:1, Issue:1/2/3, ISSN: 2651-5202.
- Ünlü, H., Esen, S., Hacisoftaoğlu, İ., Eroğlu, Y., Tuna, U. ve Uslu, T. (2018b). "Grassroots Gönüllü Liderliğinde Eğitimcilerin Uygulama Başında Eğitimi: İstanbul Gedik Üniversitesi Örneği". *16th International Sport Sciences Congress Book of Abstracts*, Spor Bilimleri Derneği, 31 September-03 November 2018, Lara-Antalya, SB894.
- Vanden Auweele, Y., Opdenacker, J., Vertommen, T., Boen, F., Van Niekerk, L., De Martelaer, K., De Cuyper, B. (2008). "Unwanted Sexual Experiences in Sport: Perceptions and Reported Prevalence Among Flemish Female Student-Athletes". *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 6, 354-365.
- Ware J.E. ve Sherbourne, C. D. (1992). "The MOS 36-item short-form health survey (SF-36), Conceptual Framework and Item Selection". *Medical Care*, 30(6), 473–483.

-
- Wicklund, K. J. (1996). Singers Health Issues: The Efficacy of a Wellness Model for Singers. Master Thesis, Northwestern University.
- Wolin, K.Y., Glynn, R.J., Colditz, G.A., Lee, I.M. ve Kawachi, I. (2007). "Long-Term Physical Activity Patterns and Health-Related Quality of Life in U.S. Women". *American Journal of Preventive Medicine*, 32(6), 490–499.
- Yeltepe Ercan, H., Yargıç, İ. L. ve Karagözoğlu, C. (2016). "Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavisi Gören Yetişkinlerde Düzenli Egzersizin Kaygı, Depresyon ve Yaşam Kalitesine Etkisi". *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1).
- Yıldız, K. (2018). "Yerel Yönetimler ve Kalkınma Planları Çerçevesinde Spor Hizmetleri". *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 64-80.